

ΕΚΘΕΣΗ 2024

ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΡΑΜΠΑΤ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΕΛΛΑΔΑΣ – ΜΑΡΟΚΟΥ

Συντάκτρια: Χαρίκλεια Τοπούζη, Γραμματέας Ο.Ε.Υ. Β΄

Ραμπάτ, Ιούλιος 2025

Πίνακας περιεχομένων

1	Οικονομία Μαρόκου	1
1.1	Επισκόπηση της οικονομίας του Μαρόκου	1
1.1.1	Η δομή της οικονομίας.....	3
1.1.2	Βασικά οικονομικά μεγέθη	10
1.1.3	Εξωτερικό εμπόριο	12
1.1.3.1	Εμπόριο αγαθών	12
1.1.3.2	Εμπόριο υπηρεσιών	18
1.1.4	Επενδύσεις	20
1.2	Οικονομικές προβλέψεις 2025.....	23
1.3	Οικονομικές σχέσεις Μαρόκου	26
1.3.1	Μαρόκο – ΠΟΕ.....	26
1.3.2	Μαρόκο – Ευρωπαϊκή Ένωση	26
1.3.3	Συμμετοχή σε περιφερειακές Οικονομικές / Τελωνειακές Ενώσεις.....	28
1.3.4	Συμμετοχή σε διεθνή φόρα και ομάδες χωρών.....	29
2	Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Μαρόκου	30
2.1	Διμερές εμπόριο.....	30
2.1.1	Εμπόριο αγαθών	30
2.1.2	Εμπόριο υπηρεσιών	35
2.2	Άμεσες επενδύσεις.....	38
2.2.1	Επενδύσεις της Ελλάδας στο Μαρόκο	38
2.2.2	Επενδύσεις του Μαρόκου στην Ελλάδα	39
2.3	Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας - Μαρόκου	40
2.4	Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας 2024	41
3	Συμπεράσματα – προτάσεις	43
3.1	Προοπτική ανάπτυξης διμερούς οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας	43
3.2	Προοπτική προώθησης των επενδύσεων	49
3.3	Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας.....	50
4	Παράρτημα - Χρήσιμες διευθύνσεις.....	51

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη Μαρόκου	11
Πίνακας 2: Εξωτερικό εμπόριο Μαρόκου	12
Πίνακας 3: Εξαγωγές αγαθών Μαρόκου.....	14
Πίνακας 4: Εισαγωγές αγαθών Μαρόκου	15
Πίνακας 5: 10 Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών Μαρόκου και η θέση της Ελλάδας (2024)	17
Πίνακας 6: 10 Σημαντικότεροι προμηθευτές Μαρόκου και η θέση της Ελλάδας (2024)	18
Πίνακας 7: Εισπράξεις Μαρόκου	19
Πίνακας 8: Πληρωμές Μαρόκου	20
Πίνακας 9: Εισπράξεις από εμβάσματα Μαροκινών που διαμένουν στο εξωτερικό	20
Πίνακας 10: Επενδύσεις από και προς το Μαρόκο	21
Πίνακας 11: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – Μαρόκου	30
Πίνακας 12: Ελληνικές εξαγωγές στο Μαρόκο – 10 σημαντικότερες κατηγορίες 2024	31
Πίνακας 13: Ελληνικές εξαγωγές στο Μαρόκο – 10 κυριότερα προϊόντα 2024.....	33
Πίνακας 14: Ελληνικές εισαγωγές από το Μαρόκο – 10 σημαντικότερες κατηγορίες 2024 .	33
Πίνακας 15: Ελληνικές εισαγωγές από το Μαρόκο – 10 κυριότερα προϊόντα 2024.....	34
Πίνακας 16: Ισοζύγιο υπηρεσιών	35
Πίνακας 17: Εισπράξεις της Ελλάδας από το Μαρόκο	36
Πίνακας 18: Πληρωμές της Ελλάδας στο Μαρόκο	36
Πίνακας 19: Επενδύσεις της Ελλάδας στο Μαρόκο	38
Πίνακας 20: Επενδύσεις του Μαρόκου στην Ελλάδα.....	39
Πίνακας 21: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών	43

* Τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το έτος 2024 είναι προσωρινά.

* Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα του Μαρόκου, η ισοτιμία ευρώ (€) / ντιρχάμ (DH), για το 2024, ορίζεται, κατά μέσο όρο, σε 1 € = 10,7 DH. Στα σημεία που, προς διευκόλυνση, σημειώνεται η μετατροπή, το ποσό προκύπτει κατά προσέγγιση και θα πρέπει να υπολογίζεται μία προς τα κάτω απόκλιση της τάξης του 7%.

1 Οικονομία Μαρόκου

1.1 Επισκόπηση της οικονομίας του Μαρόκου

Η μαροκινή οικονομία κατάφερε να επιδείξει αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα έναντι των αιφνίδιων εξελίξεων των τελευταίων ετών (πανδημία Covid-19, διαδοχικές ξηρασίες, επιπτώσεις διεθνών γεωπολιτικών εντάσεων), χάρη στην σταθερότητα των μακροοικονομικών μεγεθών, των θεσμικών πλαισίων και των οικονομικών πολιτικών.

Η ανθεκτικότητα της μαροκινής οικονομίας επιβεβαιώθηκε εκ νέου, το 2024, παρά την επίμονη ξηρασία, την ασθενή ανάπτυξη των κύριων οικονομικών εταίρων του Βασιλείου και τις αυξημένες γεωπολιτικές εντάσεις σε διάφορες περιοχές του κόσμου. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάκαμψη των μη γεωργικών δραστηριοτήτων επιβεβαιώθηκε και εδραιώθηκε, ενώ οι πληθωριστικές πιέσεις υποχώρησαν, επιτρέποντας την επιστροφή στα συνήθη επίπεδα. Η μαροκινή οικονομία ενίσχυσε έτσι τα βασικά μακροοικονομικά της μεγέθη, σύμφωνα με τους στόχους που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του τριετούς δημοσιονομικού προγράμματος της χώρας 2023-2025.

Συγκεκριμένα, μετά τις επιδόσεις του 2023 (ρυθμός ανάπτυξης 3,4%), η ανάπτυξη του ΑΕΠ το 2024 επιβραδύνθηκε ελαφρώς στο 3,3%, λόγω ξηρασίας, η οποία περιόρισε την αγροτική παραγωγή. Η εσωτερική ζήτηση παρέμεινε ισχυρή κατά τα τρία πρώτα τρίμηνα του έτους, με την κατανάλωση να ενισχύεται από τη μείωση του πληθωρισμού και την δημοσιονομική στήριξη, ενώ οι επενδύσεις επωφελήθηκαν από την έναρξη νέου κύκλου υποδομών. Η επίδραση της ισχυρότερης ζήτησης στο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών μετριάστηκε από τις συνεχείς θετικές επιδόσεις του τουρισμού, των μεταφορών και των εξαγωγών μεταποιημένων προϊόντων. Η σταδιακή δημοσιονομική εξυγίανση συνεχίστηκε όπως αναμενόταν και ο προϋπολογισμός του 2025 επανέλαβε τη δέσμευση των αρχών να μειώσουν τον δείκτη δημόσιου χρέους μεσοπρόθεσμα. Οι αρχές συνέχισαν την ατζέντα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ανακοίνωσαν μια νέα στρατηγική για την ενίσχυση της απασχόλησης, δεδομένου ότι οι συνθήκες στην αγορά εργασίας παρέμειναν αδύναμες, λόγω σημαντικών απωλειών θέσεων εργασίας στον αγροτικό τομέα και χαμηλής συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό.

Μακροσκοπικά, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα¹, το Μαρόκο βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σημείο της αναπτυξιακής του διαδικασίας. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν πριν από δύο δεκαετίες οδήγησαν σε μία διαρκή περίοδο οικονομικής ανάπτυξης και μείωσης της φτώχειας, πρωτοφανή στην πρόσφατη ιστορία της χώρας. Ωστόσο, αυτό το μοντέλο άρχισε να παρουσιάζει αυξανόμενα σημάδια κόπωσης, ακόμη και πριν από την πανδημία του Covid-19, αναδεικνύοντας την ανάγκη δημιουργίας ενός περιεκτικού εθνικού προγραμματισμού προς αναζωογόνηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση του Νέου Αναπτυξιακού Μοντέλου (New Development Model - NDM), το οποίο έθεσε φιλόδοξους αναπτυξιακούς στόχους με χρονικό ορίζοντα το 2035.

¹ Country Climate and Development Report, World Bank, October 2022

Το περιεχόμενο του Νέου Αναπτυξιακού Μοντέλου έχει πολυδιάστατο χαρακτήρα, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό, και λαμβάνει υπόψη τις σημαντικές προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν η μαροκινή οικονομία και κοινωνία, σε διάφορους, στρατηγικής σημασίας για την χώρα, τομείς, στην μετά Covid εποχή, όπως εκείνους της υγείας, της γεωργίας και της διατροφικής επάρκειας (η οποία, υπό το φως των πρόσφατων ξηρασιών, αποκτά μεγάλη σημασία για την χώρα), της ενέργειας, της βιομηχανικής ανάπτυξης και του τουρισμού.

Ο εν λόγω σχεδιασμός βασίζεται σε πέντε πυλώνες, ήτοι την χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας ως μοχλού ταχέως μετασχηματισμού των οικονομικών και διοικητικών διαδικασιών, την δημιουργία αποτελεσματικού διοικητικού μηχανισμού, την εξασφάλιση των απαραίτητων πόρων χρηματοδότησης βασικών έργων υποδομής (μέσω φορολογικών μεταρρυθμίσεων και πλήρους ενσωμάτωσης του “ανεπίσημου τομέα” στο νόμιμο παραγωγικό ιστό), την συμμετοχή στο όλο εγχείρημα των Μαροκινών πολιτών, που διαβιούν στην αλλοδαπή και, τέλος, την εκμετάλλευση των προοπτικών συνεργασίας με τους κυριότερους διεθνείς εταίρους της χώρας.

Καθοριστικούς παράγοντες για την επιτυχή υλοποίηση του Νέου Αναπτυξιακού Προτύπου αποτελούν η διαφοροποίηση της οικονομίας της χώρας (με την μετάβαση σε υψηλής παραγωγικότητας και προστιθέμενης αξίας δραστηριότητες), η βελτίωση της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού, η όσον το δυνατόν ευρύτερη συμμετοχή των μαροκινών πολιτών στην νέα αναπτυξιακή διαδικασία, καθώς και η αποκέντρωση και ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης.

Ωστόσο, η χώρα αντιμετωπίζει σύνθετες και αλληλένδετες προκλήσεις για την εφαρμογή αυτού του οράματος: 1) αυξημένη ευπάθεια στην κλιματική αλλαγή, όπως αποδεικνύεται από τις διαδοχικές ξηρασίες, 2) επείγουσα ανάγκη επιτάχυνσης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων προκειμένου να τεθεί η χώρα σε πιο σταθερή, δίκαιη και βιώσιμη αναπτυξιακή πορεία, 3) υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως όσον αφορά γυναίκες και νέους, 4) αυξημένες ανάγκες για δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, ιδίως στο πλαίσιο των σχεδιαζόμενων και εν εξελίξει έργων για το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 2030, του εν εξελίξει διευρυμένου κοινωνικού προγράμματος (παιδεία, υγεία), της ανασυγκρότησης των πληγισμών από τον σεισμό του Σεπτεμβρίου 2023 περιοχών, καθώς και της επιδιωκόμενης πράσινης μετάβασης της μαροκινής βιομηχανίας, 5) έντονη παραοικονομία και 6) επίτευξη των εθνικών οικονομικών και κοινωνικών στόχων μέσα σε ένα περιορισμένο δημοσιοοικονομικό πλαίσιο.

Επιχειρηματικό κλίμα στο Μαρόκο

Εθνικός στόχος του Μαρόκου, έως το 2035, είναι η αντιστροφή του ποσοστού μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, ώστε οι ιδιωτικές επενδύσεις να αντιστοιχούν στα 2/3 των συνολικών επενδύσεων της χώρας και οι δημόσιες στο 1/3 (το αντίστροφο, δηλαδή, από ό,τι συμβαίνει επί του παρόντος).

Το Μαρόκο διαθέτει πολιτική σταθερότητα, υποδομές διεθνούς επιπέδου (λιμένες, αυτοκινητόδρομους, σιδηρόδρομους) και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Ταυτόχρονα

προσφέρει σημαντικά επενδυτικά κίνητρα (πχ. χρηματοδότηση έως και 30% της επένδυσης βάσει του νέου Επενδυτικού Χάρτη ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης, λειτουργία του Επενδυτικού Ταμείου Mohammed VI, ανάπτυξη βιομηχανικών και εμπορικών ζωνών, φορολογικά κίνητρα, ευνοϊκή μεταχείριση στους δημόσιους διαγωνισμούς για τις εγχώριες εταιρείες) και εύκολη πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά. Επιπλέον, δεδομένης της πολιτικής προώθησης σχέσεων Νότου-Νότου που αναπτύσσει με επιτυχία, λειτουργεί, πράγματι, ως πύλη εισόδου και σε άλλες αφρικανικές αγορές (κυρίως της Δυτικής Αφρικής).

Από την άλλη πλευρά, η δραστηριοποίηση στην μαροκινή αγορά, σύμφωνα με ευρωπαϊκές εταιρείες που διαθέτουν εδώ παρουσία, χαρακτηρίζεται από σημαντική καθυστέρηση στις πληρωμές, περίπλοκες τελωνειακές, διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες, δυσχερή πρόσβαση σε χρηματοδότηση, ύπαρξη ζητημάτων διαφάνειας και διακυβέρνησης, καθώς και ιδιαιτεροτήτων, όσον αφορά την επιχειρηματική κουλτούρα και την γλώσσα.

Απαραίτητη για την επιτυχή επιχειρηματική και εμπορική δραστηριοποίηση στην μαροκινή αγορά κρίνεται η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και μακροχρόνιων συνεργασιών με αξιόπιστους Μαροκινούς συνεργάτες.

Ο Οδηγός Επιχειρείν του Γραφείου μας για το Μαρόκο είναι διαθέσιμος στην διαδικτυακή πύλη "Agora" στον εξής σύνδεσμο: <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/89982>.

1.1.1 Η δομή της οικονομίας

Παρά τις δυσμενείς διεθνείς συνθήκες (γεωπολιτικές εντάσεις, ασθενής ανάπτυξη βασικών οικονομικών εταίρων Βασιλείου), καθώς και τις εσωτερικές προκλήσεις στον γεωργικό τομέα λόγω της ξηρασίας, η μαροκινή οικονομία το 2024 κατάφερε να σημειώσει ρυθμό ανάπτυξης 3,3%, παρουσιάζοντας μικρή επιβράδυνση σε σχέση με το 2023, όπου ο ρυθμός ανάπτυξης είχε φτάσει το 3,4%. Αυτή η επίδοση βασίστηκε κυρίως στην ανθεκτικότητα των μη γεωργικών δραστηριοτήτων, ενώ η προστιθέμενη αξία του γεωργικού τομέα παρουσίασε πτώση.

Σε ό,τι αφορά τον πρωτογενή τομέα, η προστιθέμενη αξία του συρρικνώθηκε κατά -4,5% κατά μέσο το 2024, μετά από μια μέτρια αύξηση +1,6% το 2023. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως σε σημαντική πτώση της γεωργικής δραστηριότητας (-4,9%, έναντι +1,4% το προηγούμενο έτος), ως αποτέλεσμα της αισθητής μείωσης της παραγωγής σιτηρών (31,2 εκ. τόνοι το 2024, -43% σε σύγκριση με 2023), την στιγμή που ο τομέας της αλιείας παρουσίασε ελαφρά ανάκαμψη με αύξηση +2,0%, σαφώς χαμηλότερη από τον ισχυρό ρυθμό +10,8% που καταγράφηκε το 2023.

Αντίθετα, ο δευτερογενής τομέας παρουσίασε αξιοσημείωτη ανάκαμψη το 2024, με την προστιθέμενη αξία του να αυξάνεται κατά +5,0%, το υψηλότερο επίπεδο από το 2008, έναντι +1,3% το 2023. Η επίδοση αυτή αποδίδεται στη δυναμική ανάκαμψη των εξορυκτικών βιομηχανιών (+15,9%, μετά από -2,2% το 2023) και του κατασκευαστικού τομέα (+5,0%, μετά από -0,4% το 2023), καθώς και στην ενίσχυση των μεταποιητικών

βιομηχανιών (+4,1%, έναντι +2,7% το 2023) και της παραγωγής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας και νερού (+1,5%, έναντι +0,7% το 2023).

Συγκεκριμένα:

- Η παραγωγή φωσφάτων και παραγώγων κατέγραψε σημαντική ανάκαμψη +24,5% και +22% αντιστοίχως το 2024, έναντι μείωσης -10,8% και -3,7% αντιστοίχως το 2023.
- Η ανάκαμψη του τομέα των κατασκευών ενισχύθηκε από την υλοποίηση των άμεσων επιδοτήσεων για στέγαση και τα μεγάλα έργα υποδομής (ιδίως στις πληγείσες από το σεισμό του Σεπτεμβρίου 2023 περιοχές), γεγονός το οποίο αποτυπώνεται στην αύξηση των πωλήσεων τσιμέντου κατά +9,5% το 2024, μετά από σχεδόν μηδενική μεταβολή το 2023.
- Στον τομέα της βιομηχανίας παρατηρήθηκε εντυπωσιακή άνοδος του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής κατά +5% το 2024. Όσον αφορά τον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, το Μαρόκο κατατάχθηκε μεταξύ των 20 σημαντικότερων κατασκευαστριών χωρών αυτοκινήτων παγκοσμίως και στην πρώτη θέση μεταξύ των παραγωγών στην Αφρική (μπροστά από τη Νότια Αφρική), με εξαγωγικό κύκλο εργασιών ύψους 157,6 δισ. DH το 2024, (αύξηση +6,3% σε σχέση με το 2023), ο οποίος αντιστοιχεί σε εξαγωγές περίπου 515.000 οχημάτων σε σχεδόν 100 προορισμούς παγκοσμίως. Όσον αφορά τον αεροναυπηγικό τομέα, ο εξαγωγικός κύκλος εργασιών ανήλθε σε 26,4 δισ. DH το 2024, (αύξηση +15% σε σχέση με το 2023).
- Κατά τη διάρκεια του 2024, η εγχώρια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατέγραψε αύξηση +2,4%, έναντι +3,0% το 2023. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην ισχυρή αύξηση της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ (+25,2%), γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζει τη συνεχή πρόοδο της ανάπτυξης των καθαρών μορφών ενέργειας στη χώρα.

Ο τριτογενής τομέας διατήρησε τη δυναμική του, με αύξηση +3,5%, μετά από +4,5% το 2023. Η πρόοδος αυτή οφείλεται κυρίως στην ισχυρή επίδοση του τουριστικού τομέα (+8,8%, μετά από εντυπωσιακή άνοδο +27,3% το 2023), και σε μικρότερο βαθμό, στους τομείς των μεταφορών και της αποθήκευσης (+4,3%, έναντι +6,0%), της δημόσιας διοίκησης (+3,7%, έναντι +2,2%), των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων (+3,0%, έναντι +5,0%), της εκπαίδευσης (+2,7%, έναντι +3,4%), του εμπορίου (+2,7%, έναντι +1,5%) και των ακινήτων (+1,2%, έναντι +3,0%). Στον τουριστικό τομέα, το Μαρόκο πέτυχε ήδη τους στόχους του Οδικού Χάρτη για το 2023-2026, υποδεχόμενο πάνω από 17,4 εκ. επισκέπτες, δηλαδή αύξηση +20% σε σύγκριση με το 2023. Αυτή η επίδοση οδήγησε και σε σημαντική άνοδο της εναέριας επιβατικής κίνησης, με ρεκόρ 32,7 εκ. επιβατών (+21% σε σχέση με το 2023). Στο λιμενικό συγκρότημα Tanger Med, το 2024, διακινήθηκαν συνολικά 142 εκ. τόνοι εμπορευμάτων (αύξηση +16,2% σε σχέση με το 2023) και 10,2 εκ. εμπορευματοκιβώτια (αύξηση +18,8% σε σχέση με το 2023).

Ενδεικτικά, οι βασικοί οικονομικοί δείκτες του Μαρόκου, ανά τομέα δραστηριότητας, για το 2024, το 2023, το 2022 και το 2021 διαμορφώθηκαν ως εξής:

ΚΥΡΙΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ	2021	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
ΓΕΩΡΓΙΑ						
Αποθέματα νερού (σε δισ. κ.μ.)	8,1	5,3	4,9	3,7	-7,5%	-24,5%
Φθινοπωρινά σιτηρά (προηγούμενου έτους σε εκ. τόνους)	103,2	34,0	55,1	31,2	+62,0%	-43,0%
ΑΛΙΕΙΑ						
Προϊόντα παράκτια αλιείας (τόνοι)	1.332.773	1.511.267	1.350.191	1.336.058	-10,7%	-1,0%
Προϊόντα παράκτια αλιείας (εκ. ΔΗ)	9.110.681	9.705.171	9.980.265	10.547.231	+2,8%	+5,7%
ΕΞΟΡΥΞΗ (σε 1.000 τόνους)						
Φωσφάτα	38.122	30.464	28.697	35.326	-5,8%	+23,1%
Φωσφορικά παράγωγα	18.166	16.940	17.109	20.600	+1,0%	+20,4%
ΕΝΕΡΓΕΙΑ (GWH)						
Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας	31.957	33.438	34.427	35.096	+3%	+2%
Διαθέσιμη ενέργεια για κατανάλωση	40.512	42.317	43.991	45.698	+4%	+4%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ						
Βαθμός χρήσης παραγωγικής ικανότητας	70%	72%	74%	78%	pts	pt
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ						
Πωλήσεις τιμέντου (1000 τόνοι)	13.975	12.487	12.510	13.693	+0,2%	+9,5%
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (σε χιλιάδες)						
Σύνολο αφίξεων	3.722	10.869	14.525	17.412	+33,6%	+19,9%
Διανυκτερεύσεις τουριστών	9.194	19.010	25.641	28.706	+34,9%	+12,0%

Πηγή: Ministère de l'Économie et des Finances

Ανεπίσημος τομέας της οικονομίας

Το φαινόμενο του ανεπίσημου τομέα της οικονομίας συνεχίζει να παραμένει έντονο, δεδομένου ότι μέσω αυτού δημιουργείται περίπου το 30% του ΑΕΠ της χώρας. Παρά το γεγονός ότι ο ανεπίσημος τομέας προσφέρει μία διέξοδο στην ανεργία και παράγει προϊόντα σε τιμές προσιτές για τα κατώτερα εισοδήματα, έχει σοβαρές συνέπειες τόσο για την εθνική οικονομία του Μαρόκου (δημόσια οικονομικά / στρέβλωση των συνθηκών ανταγωνισμού), όσο και για την μακροχρόνια ευημερία των απασχολουμένων σε αυτόν, δεδομένου ότι δεν μπορούν να καλυφθούν από το δίκτυο προστασίας του κοινωνικού κράτους, παραμένοντας ευπρόσβλητοι σε περιόδους κρίσεων. Προτεραιότητα, τόσο του κοινωνικού όσο και του φορολογικού εθνικού σχεδιασμού, είναι η ενσωμάτωση του ανεπίσημου τομέα στον επίσημο οικονομικό ιστό της χώρας.

Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για την περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (Απριλίου 2025), το 83% των επιχειρήσεων στο Μαρόκο λειτουργούν στον ανεπίσημο τομέα της οικονομίας, ποσοστό από τα υψηλότερα στην περιοχή. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η κυριαρχία του ανεπίσημου τομέα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα του ιδιωτικού τομέα, την προσέλκυση επενδύσεων, την δημιουργία θέσεων εργασίας, καθώς και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Η εν λόγω έκθεση αναγνωρίζει ότι το Μαρόκο έχει καταγράψει θετικά βήματα όσον αφορά τον τομέα της τεχνικής αποδοτικότητας, γεγονός το οποίο συνέβαλε θετικά στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Ωστόσο, παρατηρείται ότι οι πιο παραγωγικές επιχειρήσεις της χώρας δυσκολεύονται να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά, περιορίζοντας έτσι τη συνεισφορά τους στην οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση αφορά κυρίως τις μεγάλες επιχειρήσεις, ενώ οι μικρές και μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις, που συχνά λειτουργούν ατύπως, αντιμετωπίζουν εμπόδια στην πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα.

Η μείωση της εξάρτησης από τον εκτεταμένο άτυπο τομέα αποτελεί από τις σημαντικότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει το Σεριφικό Βασίλειο, λαμβάνοντας υπόψη τις αυξημένες ανάγκες για δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, ιδίως στο πλαίσιο των σχεδιαζόμενων και εν εξελίξει έργων για το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 2030, του εν εξελίξει διευρυμένου κοινωνικού προγράμματος (παιδεία, υγεία), της ανασυγκρότησης των πληγισμών από τον σεισμό του Σεπτεμβρίου 2023 περιοχών, καθώς και της επιδιωκόμενης πράσινης μετάβασης της μαροκινής βιομηχανίας.

Απασχόληση και αγορά εργασίας

Σύμφωνα με στοιχεία της Ανώτατης Επιτροπής Προγραμματισμού του Μαρόκου (Haut Commissariat au Plan - HCP), η αγορά εργασίας δεν έχει επιτύχει να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της αιφνίδιας απώλειας σχεδόν 432.000 θέσεων, κατά την περίοδο του Covid-19. Τα ποσοστά ανεργίας εξακολουθούν να απέχουν από τα προ πανδημίας επίπεδα, λόγω των συνεχιζόμενων ξηρασιών και των επιπτώσεων των επίμονων διεθνών γεωπολιτικών εντάσεων.

Το 2024, η εθνική οικονομία δημιούργησε 82.000 θέσεις εργασίας (αύξησης 162.000 θέσεων στις αστικές περιοχές και μείωση 80.000 θέσεων στις αγροτικές περιοχές), μετά την

απώλεια 157.000 θέσεων το προηγούμενο έτος. Ο τομέας των υπηρεσιών συνέβαλε στη δημιουργία 160.000 θέσεων εργασίας, ο τομέας της βιομηχανίας 46.000 θέσεων, ο τομέας των κατασκευών 13.000 θέσεων, ενώ ο τομέας της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας απώλεσε 137.000 θέσεις εργασίας.

Ο συνολικός αριθμός των ανέργων, το 2024, έφτασε τους 1.638.000 (συνολική αύξηση 58.000 ατόμων, εκ των οποίων 42.000 σε αστικές περιοχές και 15.000 σε αγροτικές). Ως εκ τούτου, το ποσοστό ανεργίας, σε εθνικό επίπεδο, αυξήθηκε από 13% σε 13,3% (από 16,8% σε 16,9% σε αστικές περιοχές και από 6,3% σε 6,8% σε αγροτικές περιοχές). Τα ποσοστά ανεργίας παρέμειναν υψηλότερα μεταξύ των νέων ηλικίας 15-24 ετών (36,7%), των πτυχιούχων (19,6%) και των γυναικών (19,4%). Αντίστοιχα, ο αριθμός των υποαπασχολούμενων αυξήθηκε, κατά την ίδια περίοδο, από 1.043.000 σε 1.082.000 άτομα σε εθνικό επίπεδο (από 560.000 σε 585.000 σε αστικές περιοχές και από 483.000 σε 496.000 σε αγροτικές περιοχές). Έτσι, το ποσοστό υποαπασχόλησης, σε εθνικό επίπεδο, αυξήθηκε από 9,8% το 2023, σε 10,1% το 2024 (από 8,7% σε 8,9% στον αστικό τομέα και από 11,6% σε 12,2% στον αγροτικό τομέα).

Σύμφωνα με μελέτη της Ανώτατης Επιτροπής Προγραμματισμού του Μαρόκου (Haut Commissariat au Plan - HCP), σε συνεργασία με την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας, η οποία παρουσιάστηκε το 2023, η παράτυπη απασχόληση ανέρχεται σε ποσοστό 67,6% της συνολικής απασχόλησης στην χώρα. Το 96% της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα είναι παράτυπη. Οι αμοιβές των εργαζομένων στον ανεπίσημο τομέα κατέγραψαν μείωση μεταξύ των ετών 2014 και 2019, φτάνοντας τα 18,79 DH/ώρα (περίπου 1,80 €), ποσό ίσο με το 1/5 της αμοιβής αντίστοιχων εργαζομένων του επίσημου τομέα.

Δεδομένων των επίμονων πληθωριστικών πιέσεων και των επιπτώσεων του ελλείμματος της απασχόλησης στην εξέλιξη του εισοδήματος και της αποταμίευσης, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αποτελεί προτεραιότητα για την μαροκινή Κυβέρνηση.

Σε αυτό το πλαίσιο, τον Φεβρουάριο του 2025, υιοθετήθηκε Οδικός Χάρτης για την απασχόληση στο Μαρόκο, ο οποίος στοχεύει στη δημιουργία 1,45 εκ. θέσεων εργασίας και τη μείωση του ποσοστού ανεργίας στο 9%, έως το 2030. Ο σχεδιασμός προβλέπεται να διαθέτει προϋπολογισμό 15 δισ. DH (περίπου 1,5 δισ. €), εκ των οποίων 12 δισ. DH (περίπου 1,2 δισ. €) για την ενθάρρυνση των επενδύσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία θέσεων εργασίας, 2 δισ. DH (περίπου 200 εκ. €) για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων ανάκαμψης της απασχόλησης και 1 δισ. DH (περίπου 100 εκ. €) για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας στην ύπαιθρο.

Βασικοί άξονες του προγράμματος είναι, μεταξύ άλλων, η στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η ενίσχυση της απασχόλησης για νέους και γυναίκες, καθώς και η υποστήριξη των θέσεων εργασίας στον αγροτικό τομέα. Μεταξύ των προτεινόμενων μέτρων για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, το ποσοστό συμμετοχής των οποίων έχει μειωθεί τα τελευταία 25 χρόνια, περιλαμβάνονται η βελτίωση των συνθηκών εργασίας των γυναικών, η ανάπτυξη υποδομών μεταφορών για εργαζόμενες γυναίκες και η επέκταση των υπηρεσιών φύλαξης παιδιών (παιδικοί σταθμοί και

νηπιαγωγεία). Περαιτέρω, η επαγγελματική ένταξη των νέων θα διευκολυνθεί, μεταξύ άλλων, μέσω προγραμμάτων ένταξης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και καταπολέμησης της σχολικής διαρροής (στόχος η μείωση του αριθμού των μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο στους 200.000 έως το 2026, από 295.000 το 2024). Επιπλέον, ο εν λόγω σχεδιασμός προβλέπει τη στήριξη των θέσεων εργασίας του αγροτικού τομέα, ο οποίος πλήττεται σοβαρά από περιόδους ξηρασίας (σχεδόν 1 εκ. θέσεις εργασίας έχουν χαθεί μεταξύ 2016 και 2023), με την αύξηση της καλλιεργήσιμης έκτασης σιτηρών και την δημιουργία μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας, η οποία θα διευκολύνει τον συντονισμό μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι αρμοδιότητες της Εθνικής Υπηρεσίας Προώθησης της Απασχόλησης (Agence Nationale pour la Promotion de l'Emploi - ANAPEC), βασικού δημόσιου οργανισμού για την απασχόληση, προβλέπεται να ενισχυθούν, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την επιτάχυνση της επαγγελματικής ένταξης.

Ο ενεργειακός τομέας του Μαρόκου

Τα ορυκτά καύσιμα εξακολουθούν να κατέχουν εξέχουσα θέση στο ενεργειακό μείγμα του Μαρόκου (90% της συνολικής ποσότητας πρωτογενούς ενέργειας και 80% της ηλεκτροπαραγωγής). Το Μαρόκο εξαρτάται από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων σε ποσοστό πάνω από 90%, γεγονός με προφανείς επιπτώσεις τόσο στην ενεργειακή ασφάλεια της χώρας, όσο και στο ισοζύγιο πληρωμών. Κυριότεροι προμηθευτές του Μαρόκου σε διωλισμένο πετρέλαιο είναι η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία, οι ΗΠΑ και η Σαουδική Αραβία, ενώ φυσικό αέριο εισάγεται, κατά κύριο λόγο, από τις ΗΠΑ και την Ισπανία (μετά την διακοπή προμήθειας από την Αλγερία το 2021), και άνθρακας από την Ρωσία και τις ΗΠΑ. Μετά τις τελευταίες δυσμενείς εξελίξεις στις σχέσεις Μαρόκου-Αλγερίας και τον πόλεμο στην Ουκρανία, η προμήθεια ορυκτών καυσίμων αποτελεί ζήτημα ιδιαίτερης βαρύτητας για τη χώρα.

Τα ανωτέρω έχουν οδηγήσει σε επίσπευση των δράσεων των μαροκινών Αρχών για ανεύρεση και εκμετάλλευση εγχώριων ορυκτών πλουτοπαραγωγικών πηγών, με εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων ανίχνευσης κοιτασμάτων αερίου και πετρελαίου από διεθνείς εταιρείες, σε συνεργασία με τον ΟΝΥΗΜ (Εθνικός Οργανισμός Υδρογοναθράκων και Ορυχείων του Μαρόκου), διά της παροχής 9 αδειών εκμετάλλευσης και 53 αδειών έρευνας (εκ των οποίων οι 26 σε υπεράκτιες περιοχές), σε έκταση 283.000 τετρ.χιλ..

Παράλληλα, η Μαροκινή Κυβέρνηση επιδιώκει την υλοποίηση του μεγάλου περιφερειακού Αγωγού Φυσικού Αερίου Νιγηρίας – Μαρόκου, ο οποίος αποτελεί πρότυπο αναπτυξιακής συνεργασίας των χωρών του Νότου, στρατηγική που τυγχάνει της σταθερής υποστήριξης του Βασιλιά Mohammed VI. Το εν λόγω ενεργειακό επενδυτικό έργο, περίπου 7.000 χιλμ., θα εκτείνεται κατά μήκος των ακτών της Δυτικής Αφρικής από τη Νιγηρία έως το Μαρόκο, διερχόμενο από τα χωρικά ύδατα δεκατριών χωρών, ενώ σχεδιάζεται και η σύνδεσή του με τον αγωγό Maghreb-Europe και το ευρωπαϊκό δίκτυο φυσικού αερίου. Τον Μάιο του 2025 ανακοινώθηκε ότι έχουν ολοκληρωθεί η μελέτη σκοπιμότητας, οι προκαταρκτικές τεχνικές μελέτες, καθώς και ο καθορισμός της βέλτιστης διαδρομής του αγωγού, το κόστος κατασκευής του οποίου εκτιμάται περίπου σε 25 δισ. \$.

Παράλληλα με το συγκεκριμένο έργο, η μαροκινή Κυβέρνηση δημοσίευσε τον Απρίλιο του 2025 πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάπτυξη εθνικής υποδομής φυσικού αερίου (κατασκευή τερματικού LNG, αγωγού φυσικού αερίου και μονάδας παραγωγής ηλεκτρισμού), η οποία θα συνδέει το λιμάνι του Nador με την Κένιτρα και τη Mohammedia, έως και τη Dakhla, με στόχο τη διασύνδεσή της με τον αγωγό φυσικού αερίου Νιγηρίας-Μαρόκου.

Επιπλέον, αναγνωρίζοντας την ενεργειακή επισφάλεια που προκύπτει από την εξωτερική εξάρτηση το Μαρόκο επιδιώκει, συνεπώς, την αξιοποίηση του σημαντικού αιολικού και ηλιακού δυναμικού του (και προσφάτως των προοπτικών που εντοπίζονται στον τομέα του πράσινου υδρογόνου), με το βλέμμα στραμμένο τόσο στην τροφοδότηση της εγχώριας αγοράς, όσο και στην πραγματοποίηση εξαγωγών, καταφέροντας να συγκεντρώνει σημαντική δημόσια, αναπτυξιακή και ιδιωτική χρηματοδότηση. Υπό βασιλικές οδηγίες, η χώρα υιοθέτησε, ήδη από το 2009, μια φιλόδοξη ενεργειακή στρατηγική, βασισμένη στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, την βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και την ενίσχυση της περιφερειακής ολοκλήρωσης. Η εν λόγω στρατηγική στοχεύει στην αύξηση του μεριδίου συμμετοχής των ΑΠΕ στην συνολική εγκατεστημένη ισχύ σε πάνω από 52%, έως το 2030.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Μαρόκο έχει αναδειχθεί, τα τελευταία 10 χρόνια, σε υπολογίσιμο δρώντα στον τομέα των καθαρών μορφών ενέργειας. Ήδη μέχρι το τέλος του 2023, η εγκατεστημένη ισχύς από ΑΠΕ έφτασε περίπου τα 4,6 GW (40,7% του συνόλου της εγκατεστημένης ισχύος), εκ των οποίων 2.071 MW προερχόμενα από εγκαταστάσεις αιολικής ενέργειας (επενδύσεις ύψους 30 δισ. DH, οι μισές από τις οποίες ιδιωτικές), 831 MW προερχόμενα από εγκαταστάσεις ηλιακής ενέργειας (αντίστοιχες επενδύσεις) και 1.770 MW προερχόμενα από εγκαταστάσεις υδροηλεκτρικής ενέργειας.

Σε στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται η υποθαλάσσια ηλεκτρική διασύνδεση μεταξύ Μαρόκου και Ηνωμένου Βασιλείου «Xlinks». Το έργο έχει αναλάβει η Xlinks First Limited, κοινοπραξία της TAQA και της Octopus Energy, η οποία ιδρύθηκε το 2019, στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τον Νοέμβριο του 2023 και τον Απρίλιο του 2024, η γαλλική Total Energies και η αμερικανική GE Vernova, απέκτησαν, αντιστοίχως, μειοψηφικό μερίδιο. Επιδίωξη του έργου «Xlinks» είναι η κατασκευή εγκαταστάσεων ΑΠΕ μεγάλης κλίμακας στο Μαρόκο (περιοχή Guelmim - Oued Noun), οι οποίες θα συνδυάζουν ηλιακή και αιολική ενέργεια, προς τροφοδότηση του Ηνωμένου Βασιλείου, μέσω τεσσάρων υποβρύχιων καλωδίων μήκους 4.000 χλμ., τα οποία θα διέρχονται από την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Γαλλία. Το έργο αναμένεται να παράγει 11,5 GW καθαρής ενέργειας, εκ των οποίων τα 3,6 GW θα εξάγονται στο Ηνωμένο Βασίλειο (Devon). Ωστόσο, το Μάιο του 2025, η βρετανική Xlinks ανακοίνωσε την προσωρινή αναστολή των διοικητικών διαδικασιών που σχετίζονται με το έργο, εν αναμονή απάντησης από τις βρετανικές αρχές σχετικά με τη συμφωνία για τον μηχανισμό τιμολόγησης, η οποία είναι ουσιώδης για την εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του έργου.

Περαιτέρω, ο Διεθνής Οργανισμός Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (IRENA) κατατάσσει το Μαρόκο μεταξύ των πέντε χωρών με τις πλέον ενθαρρυντικές προοπτικές παγκοσμίως,

όσον αφορά την μελλοντική παραγωγή και εξαγωγή υδρογόνου. Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική για το Πράσινο Υδρογόνο (Strategie Nationale de l'Hydrogene Vert), η οποία υιοθετήθηκε το 2021, το Μαρόκο θα μπορούσε να καλύψει έως και το 4% της παγκόσμιας ζήτησης πράσινου υδρογόνου έως το 2030. Σε αυτό το πλαίσιο, η χώρα αναπτύσσει, συνεπώς, διμερείς συνεργασίες στον τομέα της παραγωγής και μεταφοράς πράσινου υδρογόνου με αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ισπανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ολλανδία και το Βέλγιο.

Τον Μάρτιο του 2024, εκδόθηκε Εγκύκλιος εφαρμογής της πολυαναμενόμενης «Προσφοράς Μαρόκου» (Offre Maroc) για την ανάπτυξη του τομέα του πράσινου υδρογόνου και των παραγώγων του (π.χ. αμμωνίας, μεθανόλης, συνθετικών καυσίμων), με στόχο τόσο την εγχώρια αγορά, όσο και τις εξαγωγές. Σχεδόν ένα έτος μετά την έκδοση της εν λόγω Εγκυκλίου, εγκρίθηκαν, τον Μάρτιο του 2025, οι 5 πρώτοι εγχώριοι και διεθνείς επενδυτές για την υλοποίηση συνολικά 6 επενδυτικών έργων, τα οποία θα επικεντρωθούν στην παραγωγή πράσινης αμμωνίας, βιομηχανικών καυσίμων και πράσινου χάλυβα, συνολικού ύψους 319 δισ. DH (περίπου 31,9 δισ. €). Στο παρόν στάδιο, βρίσκονται σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις μεταξύ της μαροκινής Κυβέρνησης και των επενδυτών, προς εξασφάλιση συγκεκριμένων εκτάσεων για διάστημα 6 μηνών, για έναρξη τεχνικών μελετών.

Ενδεικτική της σημαντικής περιφερειακής θέσης της χώρας, όσον αφορά τους τομείς της πράσινης ενέργειας και του περιβάλλοντος, είναι η υπογραφή μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Μαρόκου, τον Οκτώβριο του 2022, της πρώτης στο είδος της «Πράσινης Εταιρικής Σχέσης» (Partenariat Vert).

Τέλος, αναφέρεται ότι στο πλαίσιο προώθησης των πράσινων επενδύσεων, και δεδομένης της πρόσφατης συναφούς ευρωπαϊκής νομοθεσίας (φόρος άνθρακα), μεσοπρόθεσμο ζητούμενο για το Μαρόκο αποτελεί η απο-ανθρακοποίηση της μαροκινής βιομηχανίας.

Περισσότερες πληροφορίες για τον τομέα των ΑΠΕ και του πράσινου υδρογόνου στο Μαρόκο, καθώς και για τις ευκαιρίες που εντοπίζονται για τις ελληνικές επιχειρήσεις και προϊόντα, μπορούν να αναζητηθούν σε συναφή μελέτη του Γραφείου μας, διαθέσιμη στον εξής σύνδεσμο: <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/87650>.

1.1.2 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Παρά το γεγονός ότι το διεθνές περιβάλλον παρέμεινε ασταθές, η ανάπτυξη της μαροκινής οικονομίας διατηρήθηκε σε ικανοποιητικό ρυθμό, σημειώνοντας μέσο όρο +3,3% το 2024 (σε σύγκριση με +3,4% το 2023), υποστηριζόμενη από την ανάπτυξη του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα, ενώ η προστιθέμενη αξία του αγροτικού τομέα μειώθηκε λόγω της επίμονης ξηρασίας. Το ποσοστό ανεργίας κατέγραψε ελαφρά αύξηση κατά +0,3%, φτάνοντας στο 13,3%, το υψηλότερο επίπεδο από το έτος 2000. Η ανάπτυξη της μαροκινής οικονομίας αναμένεται να επιταχυνθεί σε περίπου +3,6% / +3,7% τα επόμενα χρόνια, χάρη στο νέο κύκλο έργων υποδομής και τη συνεχιζόμενη εφαρμογή της ατζέντας διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Μετά από δύο χρόνια με υψηλά επίπεδα πληθωρισμού (6,6% το 2022 και 6,1% το 2023), ο πληθωρισμός παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση το 2024, διαμορφούμενος στο 0,9%

κατά μέσο όρο. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στη μεγάλη μείωση των τιμών των τροφίμων και, σε μικρότερο βαθμό, στη συνέχιση της ομαλοποίησης των τιμών των λοιπών προϊόντων. Χάρη σε αυτή την αποκλιμάκωση, η Κεντρική Τράπεζα του Μαρόκου (Bank Al-Maghrib - BAM) ξεκίνησε έναν κύκλο νομισματικής χαλάρωσης, ευθυγραμμισμένη με την παγκόσμια τάση για πιο ευνοϊκές νομισματικές πολιτικές, μειώνοντας τελικά το βασικό επιτόκιο στο 2,50% τον Δεκέμβριο του 2024 και στο 2,25% τον Μάρτιο του 2025.

Για το έτος 2024, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συγκρατήθηκε στο -1,2% του ΑΕΠ, μετά από -1,1% το 2023. Η εξέλιξη αυτή εξηγείται κυρίως από την ανάκαμψη των εισαγωγών, η οποία οφείλεται σε μια ισχυρή επανεκκίνηση των επενδύσεων, ιδιαίτερα όσον αφορά τα μεγάλα έργα υποδομής, τους στρατηγικούς βιομηχανικούς τομείς και τα έργα που συνδέονται με τις διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα διαμορφώθηκε στο 3,9%, παρουσιάζοντας βελτίωση τόσο σε σύγκριση με τα αποτελέσματα του 2023 (4,4%) όσο και με τις αρχικές προβλέψεις του Προϋπολογισμού του 2024 (4%).

Η εφαρμογή του προγράμματος διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων συνεχίστηκε ικανοποιητικά και το 2024. Έγιναν περαιτέρω βήματα για την αναδιάρθρωση των κρατικών επιχειρήσεων, τη λειτουργία του επενδυτικού ταμείου Mohammed VI και την υλοποίηση του νέου Επενδυτικού Χάρτη. Επιπλέον, η χώρα συνέχισε να σημειώνει πρόοδο όσον αφορά την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς της απέναντι στην κλιματική αλλαγή.

Συγκεκριμένα, για το 2023, τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας του Μαρόκου διαμορφώθηκαν ως εξής:

Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη Μαρόκου

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ονομαστικό ΑΕΠ (σε εκ. DH, τρέχουσες τιμές)	1.239.836	1.152.419	1.276.563	1.333.539	1.479.763	1.596.799
Μεταβολή ΑΕΠ	2,9%	-7,2%	+7,9%	+1,3%	+3,4%	+3,3%
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε DH)	34.840	32.056	35.154	36.772	40.508	43.408
Ανεργία (επίσημος τομέας)	9,2%	11,9%	12,3%	11,8%	13%	13,3%
Πληθωρισμός	0,2%	0,7%	1,4%	6,6%	6,1%	0,9%
Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,3%	-7,1%	-5,5%	-5,4%	-4,4%	-3,9%
Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	60,3%	72,2%	69,4%	71,5%	69,5%	70,1%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-3,4%	-1,1%	-2,3%	-3,6%	-1,1%	-1,2%
Συναλλαγματική ισοτιμία (Euro/Dirham)	N/A	N/A	-4,3%	6,4%	-1,5%	-4,3%
Βασικό επιτόκιο	1,5%	1,5%	1,5%	1,5% - 2,5%	2,5% - 3% (από Ιούνιο 2024 2,75%)	3%-2,5% (από Μάρτιο 2025 2,25%)
Συναλλαγματικά διαθέσιμα (σε δις. DH)	253	321	331	338	359	375

Πηγές: Haut-Commissariat au Plan, Ministère de l'Economie et des Finances

Απόδειξη των σταθερών μακροοικονομικών βάσεων της χώρας και του θετικού προσήμου των ακολουθούμενων, τα τελευταία, έτη οικονομικών πολιτικών φαίνεται να αποτελούν: (i) η απαλοιφή του Μαρόκου από την «γκρίζα» λίστα με χώρες «υψηλού κινδύνου» για ξέπλυμα κεφαλαίων και χρηματοδότηση τρομοκρατίας, του Διακυβερνητικού Οργανισμού GAFI, τον Φεβρουάριο του 2023 (ii) η για δεύτερη συνεχή φορά ένταξη της χώρας στον ιδιαίτερα ευνοϊκό προληπτικό μηχανισμό Ευέλικτης Γραμμής Πίστωσης (Flexible Credit Line - FCL) του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, για άνευ όρων δανεισμό έως του ποσού των 4,5 δισ. \$, για 2 χρόνια, τον Απρίλιο του 2025, και (iii) η διατήρηση της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Μαρόκου από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης σε «BB+», με σταθερές προοπτικές.

1.1.3 Εξωτερικό εμπόριο

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το 2024, έφτασε περίπου στο 1,2% του ΑΕΠ, έναντι 1,1% το 2023. Το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε κατά +6,8%, φτάνοντας τα -304,9 δισ. DH (περίπου -30,49 δισ. €), λόγω της μεγαλύτερης αύξησης των εισαγωγών (+6,4%) σε σχέση με τις εξαγωγές (+6,1%). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη κάλυψης στο 59,9%, από 60,1% έναν χρόνο πριν. Τα έσοδα από τον τουρισμό βελτιώθηκαν κατά +4,6%, φτάνοντας τα 112,5 δισ. DH (περίπου 11,25 δισ. €, νέο επίπεδο ρεκόρ), ενώ τα εμβάσματα από Μαροκινούς του εξωτερικού ενισχύθηκαν κατά +2,1%, αγγίζοντας τα 117,7 δισ. DH (περίπου 11,77 δισ. €). Οι καθαρές εισροές ΑΞΕ στο Μαρόκο, το 2024, αυξήθηκαν κατά +55,4% και διαμορφώθηκαν στα 17,2 δισ. DH (περίπου 1,72 δισ. €), ενώ οι καθαρές ροές μαροκινών ΑΞΕ στο εξωτερικό μειώθηκαν κατά -23,2%, επιστρέφοντας στα 6,5 δισ. DH (περίπου 650 εκ. €).

Πίνακας 2: Εξωτερικό εμπόριο Μαρόκου

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Εξαγωγές αγαθών (αξία σε εκ. DH)	284.496	263.087	329.405	428.612	430.209	456.341
Εισαγωγές αγαθών (αξία σε εκ. DH)	490.953	422.860	528.571	737.441	715.752	761.272
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία σε εκ. DH)	-206.457	-159.773	-199.166	-308.829	-285.543	-304.931
Εξαγωγές υπηρεσιών (αξία σε εκ. DH)	186.142	131.303	138.674	225.353	259.760	279.875
Εισαγωγές υπηρεσιών (αξία σε εκ. DH)	92.640	67.698	77.129	109.642	128.963	141.711
Ισοζύγιο υπηρεσιών (αξία σε εκ. DH)	+93.501	+63.605	+61.545	+115.711	+130.797	+138.164

Πηγή: Office des Changes

1.1.3.1 Εμπόριο αγαθών

Σύμφωνα με προσωρινά συγκεντρωτικά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου (Office des Changes), ο συνολικός όγκος εμπορικών συναλλαγών της χώρας, το 2024, έφτασε τα 1.217,6 δισ. DH (περίπου 121,76 δισ. €), την στιγμή που το εμπορικό έλλειμμα παρουσίασε αύξηση +6,8% σε σχέση με το 2023, φτάνοντας τα 304,9 δισ. DH (περίπου 30,49 δισ. €), γεγονός το οποίο οφείλεται σε αύξηση των εισαγωγών μεγαλύτερη από την αύξηση των εξαγωγών.

Παρά τις καλές επιδόσεις των κύριων εξαγωγικών τομέων του Μαρόκου, ήτοι αυτοκινητοβιομηχανία, φωσφορικά άλατα, γεωργία και αεροναυπηγική, οι εισαγωγές

αυξήθηκαν με πιο γρήγορο ρυθμό, κυρίως όσον αφορά προϊόντα εξοπλισμού και καταναλωτικά προϊόντα.

Συγκεκριμένα, οι μαροκινές εξαγωγές αγαθών, το 2024, αυξήθηκαν κατά +6,1%, από 430,2 δισ. DH (περίπου 43,02 δισ. €) το 2023, σε 456,3 δισ. DH (περίπου 45,63 δισ. €), δυναμική η οποία υποστηρίχθηκε, από όλες τις κατηγορίες προϊόντων εκτός από τον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και των δερμάτων. Η αύξηση των εξαγωγών προήλθε, κυρίως, από τους τομείς των φωσφορικών αλάτων (86,8 δισ. DH, +13,1% σε σχέση με το 2023), της αυτοκινητοβιομηχανίας (157,6 δισ. DH, +6,3%), της αεροναυπηγικής (26,4 δισ. DH, +21%), και της γεωργίας / αγροδιατροφικών προϊόντων (85,8 δισ. DH, +3,1%), ενώ ο τομέας της κλωστοϋφαντουργίας και των δερμάτων παρουσίασε μικρή μείωση (45,9 δισ. DH, -0,5%).

Οι εισαγωγές αγαθών στο Μαρόκο το 2024 κατέγραψαν αύξηση +6,4%, από 715,7 δισ. DH (περίπου 71,57 δισ. €) το 2023 σε 761,3 δισ. DH (περίπου 76,13 δισ. €) το 2024, η οποία οφείλεται σε αύξηση των εισαγωγών σε όλες τις κατηγορίες προϊόντων, εκτός από τα ενεργειακά (μείωση -6,7% σε σχέση με το 2023).

Από τα προσωρινά συγκεντρωτικά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου για τις μαροκινές εξαγωγές, το 2024, συγκρατούνται τα ακόλουθα:

- Οι εξαγωγές του Ομίλου φωσφάτων OCP ενισχύθηκαν κατά 10,1 δισ. DH σε σχέση με το 2023 (+13,1%), φτάνοντας τα 86,8 δισ. DH, υποστηριζόμενες από την αύξηση των πωλήσεων ακατέργαστου φωσφόρου (+10%), φυσικών και χημικών λιπασμάτων (+13,9%) και φωσφορικού οξέος (+11,4%). Σε όρους όγκου, οι εξαγωγές αυτές σημείωσαν άνοδο +49% για τον ακατέργαστο φωσφόρο, +18% για το φωσφορικό οξύ και +13% για τα λιπάσματα.
- Εκτός των φωσφάτων και παραγώγων, οι εξαγωγές κατέγραψαν αύξηση κατά 16,1 δισ. DH (+4,5% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 369,6 δισ. DH.
- Ο τομέας της αυτοκινητοβιομηχανίας, ο κύριος εξαγωγικός τομέας της χώρας με ποσοστό 35%, παρουσίασε αύξηση εξαγωγών κατά +9,4 δισ. DH (+6,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος), φτάνοντας έτσι στα 157,6 δισ. DH. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στη βελτίωση των πωλήσεων στους βασικούς επιμέρους κλάδους, κυρίως στο εσωτερικό και τα καθίσματα οχημάτων (+18%), την καλωδίωση (+6,5%) και την κατασκευή (+4,9%).
- Αντίστοιχα, οι εξαγωγές του τομέα της αεροναυπηγικής αυξήθηκαν κατά 4,6 δισ. DH (+21% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 26,4 δισ. DH, κυρίως λόγω της άνοδου των πωλήσεων στον κλάδο της συναρμολόγησης (+23,6%).
- Οι εξαγωγές του γεωργικού και αγροδιατροφικού τομέα αυξήθηκαν κατά 2,6 δισ. DH (+3,1%), φτάνοντας τα 85,8 δισ. DH, ενισχυμένες από την αύξηση των πωλήσεων στη βιομηχανία καπνού (+21,6%) και στη γεωργία / δασοκομία (+6,8%).
- Οι εξαγωγές του τομέα των ηλεκτρονικών παρέμειναν σταθερές στα 18,3 δισ. DH, αντανακλώντας, αφενός αύξηση στις εξαγωγές συσκευών διακοπής ή σύνδεσης ηλεκτρικών κυκλωμάτων (+21,5%) και καλωδίων (+7,1%), και αφετέρου μείωση στις εξαγωγές ηλεκτρονικών εξαρτημάτων (-8,4%).

- Ο τομέας της κλωστοϋφαντουργίας και των δερμάτων σημείωσε μικρή υποχώρηση στις εξαγωγές του, κατά 213 εκατ. DH (-0,5% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 45,9 δισ. DH, κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών υποδημάτων (-7,2%).

Αναλυτικά, τα προϊόντα που συνέθεσαν το 80% των μαροκινών εξαγωγών για το 2024, βάσει 2ψήφιου κεφαλαίου Συνδυασμένης Ονοματολογίας, καταγράφονται ως εξής:

Πίνακας 3: Εξαγωγές αγαθών Μαρόκου

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία (σε εκ. DH)	% στο σύνολο	Αξία (σε εκ. DH)	% στο σύνολο	
2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας					
87 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	80.737	18,77%	85.934	18,83%	+6,44%
85 ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	78.179	18,17%	81.587	17,88%	+4,36%
31 ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	55.308	12,86%	63.231	13,86%	+14,33%
62 ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	29.529	6,86%	29.614	6,49%	+0,29%
08 ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	18.010	4,19%	20.673	4,53%	+14,79%
07 ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΦΥΤΑ, ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ, ΒΡΩΣΙΜΑ	19.060	4,43%	19.901	4,36%	+4,41%
03 ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ ΥΔΡΟΒΙΑ	17.094	3,97%	16.930	3,71%	-0,96%
88 ΑΕΡΟΠΛΟΪΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΪΑ	12.782	2,97%	16.192	3,55%	+26,68%
28 ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	13.780	3,20%	15.525	3,40%	+12,66%
25 ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	10.956	2,55%	11.234	2,46%	+2,53%
61 ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	8.936	2,08%	9.124	2,00%	+2,09%

Πηγή: Office des Changes (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Από τα προσωρινά συγκεντρωτικά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου για τις μαροκινές εισαγωγές, το 2024, συγκρατούνται τα ακόλουθα:

- Ο λογαριασμός ενέργειας μειώθηκε κατά 8,2 δισ. DH (-6,7% σε σχέση με το 2023), επιστρέφοντας στα 113,8 δισ. DH, δηλαδή στο 15% του συνόλου των εισαγωγών, έναντι

17% ένα χρόνο πριν. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται τόσο σε πτώση των τιμών, όσο και των ποσοτήτων εισαγωγής.

- Το κόστος των τροφίμων αυξήθηκε κατά 2 δισ. DH (+2,2% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 91,6 δισ. DH, εξαιτίας της αύξησης των εισαγωγών ζώντων ζώων (+95,2%) και καφέ (+73,9%).
- Οι εισαγωγές ενεργειακών και διατροφικών προϊόντων συνέβαλαν κατά 67% στο εμπορικό έλλειμμα, ενώ καλύφθηκαν κατά 28,3% από τις εξαγωγές του Ομίλου OCP.
- Πέραν των ενεργειακών και διατροφικών προϊόντων, οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 51,7 δισ. DH (+10,3%), φτάνοντας τα 555,8 δισ. DH, αντανακλώντας κυρίως μια δυναμική επενδυτική τάση. Έτσι, οι αγορές εξοπλιστικών προϊόντων αυξήθηκαν κατά 20,4 δισ. DH (+12,9% σε σχέση με το 2023), αγγίζοντας τα 180,2 δισ. DH, κυρίως χάρη στην αύξηση των εισαγωγών μηχανημάτων για επεξεργασία καουτσούκ ή πλαστικών (+154%), επαγγελματικών οχημάτων (+36,8%) και συσκευών διακοπής ή σύνδεσης ηλεκτρικών κυκλωμάτων (+14,9%).
- Οι εισαγωγές πρώτων υλών αυξήθηκαν κατά 1,4 δισ. DH (+4,3% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 33,3 δισ. DH, κυρίως λόγω της αύξησης των εισαγωγών ελαιούχων σπόρων και καρπών (+57,4%), καθώς και ακατέργαστου θείου (+13,8%).
- Οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών αυξήθηκαν κατά 17,2 δισ. DH (+10,7% σε σχέση με το 2023), κυρίως λόγω της αύξησης των εισαγωγών φαρμάκων και άλλων φαρμακευτικών προϊόντων (+17,9%), εξαρτημάτων και μερών για επιβατικά οχήματα (+9%) και επιβατικών αυτοκινήτων (+8,4%).
- Οι εισαγωγές ημιτελών προϊόντων αυξήθηκαν κατά 12,2 δισ. DH (+8% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 164 δισ. DH, κυρίως λόγω της αύξησης των εισαγωγών ημιτελών προϊόντων από σίδηρο ή χάλυβα (+57%) και εξαρτημάτων σωληνώσεων και μεταλλικών κατασκευών (+54%).

Αναλυτικά, τα προϊόντα που συνέθεσαν το 80% των μαροκινών εισαγωγών για το 2024, βάσει 2ψήφιου κεφαλαίου Συνδυασμένης Ονοματολογίας, καταγράφονται ως εξής:

Πίνακας 4: Εισαγωγές αγαθών Μαρόκου

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία (σε εκ. DH)	% στο σύνολο	Αξία (σε εκ. DH)	% στο σύνολο	
2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας					
27 ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	122.021	17,05%	113.844	14,95%	-6,70%
87 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	66.100	9,24%	75.199	9,88%	+13,76%
85 ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	73.773	10,31%	74.891	9,84%	+1,51%
84 ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ	64.252	8,98%	74.709	9,81%	+16,27%

ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ					
39 ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	30.316	4,24%	33.259	4,37%	+9,71%
10 ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	30.351	4,24%	27.782	3,65%	-8,46%
72 ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	18.295	2,56%	20.523	2,70%	+12,18%
88 ΑΕΡΟΠΛΟΪΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΪΑ	17.301	2,42%	18.267	2,40%	+20,17%
96 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ	10.367	1,45%	15.924	2,09%	+26,28%
73 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	14.803	2,07%	15.496	2,04%	+4,69%
28 ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	12.346	1,73%	14.137	1,86%	+14,50%
90 ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	10.122	1,41%	11.610	1,53%	+14,70%
74 ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	9.985	1,40%	11.372	1,49%	+13,89%
55 ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	10.290	1,44%	10.985	1,44%	+6,75%
76 ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	9.857	1,38%	10.925	1,44%	+10,83%
30 ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	8.853	1,24%	10.654	1,40%	+18,28%
17 ΖΑΧΑΡΑ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΔΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	10.662	1,49%	10.642	1,40%	-0,19%
25 ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	8.822	1,23%	10.038	1,32%	+13,77%
48 ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	8.803	1,23%	9.742	1,28%	+10,66%
40 ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	7.951	1,11%	8.865	1,16%	+11,49%
15 ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΛΙΠΗ ΒΡΩΣΙΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ. ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ Ή ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	9.813	1,37%	8.859	1,16%	-9,71%
60 ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	7.577	1,06%	8.531	1,12%	+12,58%
23 ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ. ΤΡΟΦΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ	10.375	1,45%	8.489	1,12%	-18,18%

Πηγή: Office des Changes (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Κυριότεροι εμπορικοί εταίροι του Μαρόκου είναι η ΕΕ (και ειδικώς οι γειτονικές του ευρωπαϊκές χώρες, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, καθώς και Γερμανία), η Κίνα, οι ΗΠΑ, η Τουρκία, η Ινδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Βραζιλία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος του Μαρόκου με 60 δισ. € σε εμπορικές συναλλαγές το 2024 (εκ των οποίων 25 δισ. € μαροκινές εξαγωγές προς την ΕΕ). Από το τέλος της πανδημίας Covid-19, το εμπόριο μεταξύ ΕΕ και Μαρόκου παρουσιάζει ισχυρή ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, το 2024 αυξήθηκε κατά +7% σε σύγκριση με το 2023, και κατά +53% σε σύγκριση με τα προ πανδημίας επίπεδα. Η ΕΕ είναι μακράν ο σημαντικότερος προμηθευτής και ο σημαντικότερος προορισμός των εξαγωγών του Μαρόκου (άνω του 60% των μαροκινών εξαγωγών κατευθύνεται προς την ΕΕ). Το Μαρόκο είναι επίσης ο σημαντικότερο εταίρος της ΕΕ στη Νότια Μεσόγειο.

Το 2024, προς την Ισπανία και την Γαλλία κατευθύνθηκε πάνω από το 40% του συνόλου των μαροκινών εξαγωγών, με την Ιταλία (5,19%), την Γερμανία (5,14%) το Ηνωμένο Βασίλειο (4,52%) και να ακολουθούν με μεγάλη διαφορά. Η Ελλάδα κατέλαβε την 42^η θέση μεταξύ των σημαντικότερων προορισμών των μαροκινών εξαγωγών (37^η το 2023, 40^η το 2022 και 47^η το 2021).

Πίνακας 5: 10 Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών Μαρόκου και η θέση της Ελλάδας (2024)

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εξαγωγών (σε εκ. ΔΗ)	% στο σύνολο	Μεταβολή 2024/2023
1	Ισπανία	100.650	22,06%	+3,80%
2	Γαλλία	87.206	19,11%	-0,31%
3	Ιταλία	23.705	5,19%	+6,27%
4	Γερμανία	23.451	5,14%	+27,49%
5	Ηνωμένο Βασίλειο	20.622	4,52%	+7,56%
6	Ινδία	14.602	3,20%	+18,38%
7	ΗΠΑ	13.787	3,02%	+8,61%
8	Βραζιλία	13.172	2,89%	+8,00%
9	Τουρκία	11.647	2,55%	-1,57%
10	Ολλανδία	9.818	2,15%	+5,23%
42	Ελλάδα	1.294	0,28%	-3,99%

Πηγές: *Office des Changes (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)*

Το περασμένο έτος, οι τρεις σημαντικότεροι προμηθευτές του Μαρόκου ήταν η Ισπανία (15,61%), η Κίνα (11,85%) και η Γαλλία (9,37%). Η Κίνα το 2020 και το 2021 είχε καταλάβει, για πρώτη φορά, τη δεύτερη θέση, την οποία παραχώρησε το 2022, εκ νέου, στην Γαλλία, για να την ανακτήσει το 2023 και το 2024. Η Ελλάδα, το 2023, με μερίδιο αγοράς 0,38%, κατέλαβε την 38^η θέση μεταξύ των σημαντικότερων προμηθευτών του Μαρόκου (25^η το 2023, 28^η το 2022 και 38^η το 2021).

Πίνακας 6: 10 Σημαντικότεροι προμηθευτές Μαρόκου και η θέση της Ελλάδας (2024)

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εισαγωγών (σε εκ. DH)	% στο σύνολο	Μεταβολή 2024/2023
1	Ισπανία	118.812	15,61%	+5,90%
2	Κίνα	90.233	11,85%	+18,70%
3	Γαλλία	71.353	9,37%	-5,65%
4	ΗΠΑ	70.771	9,30%	+17,33%
5	Γερμανία	39.827	5,23%	+12,65%
6	Τουρκία	39.253	5,16%	+7,35%
7	Ιταλία	34.577	4,54%	+0,42%
8	Σαουδική Αραβία	24.818	3,26%	+4,71%
9	Πορτογαλία	19.814	2,60%	+18,98%
10	Ινδία	15.732	2,07%	+4,88%
38	Ελλάδα	2.870	0,38%	-40,39%

Πηγή: *Office des Changes (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)*

Πολιτική Υποκατάστασης των Εισαγωγών

Προς ενίσχυση της βιομηχανικής βάσης της χώρας και περιορισμό του διαχρονικού ελλείμματος των εξωτερικών συναλλαγών, προωθείται από το Μαρόκο, μετά την επιδημιολογική κρίση, η εφαρμογή αναπτυξιακής Πολιτικής Υποκατάστασης των Εισαγωγών, με την οποία επιδιώκεται η υποκατάσταση κατά το δυνατόν περισσότερων εισαγόμενων προϊόντων με εγχωρίς παραγόμενα, βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει η χώρα (πλουτοπαραγωγικές πηγές, τεχνογνωσία, κόστος ανθρώπινου δυναμικού).

Η εν λόγω πολιτική, σε συνδυασμό με αυτή του «Made in Morocco», εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, μέσω της έγκρισης πληθώρας επενδυτικών προγραμμάτων από την σχετική Τράπεζα Επενδυτικών Προτάσεων και αναπτύσσεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Βιομηχανίας και Εμπορίου, στο πλαίσιο υλοποίησης της γενικότερης βιομηχανικής πολιτικής. Οι κλάδοι των φαρμακευτικών προϊόντων, καθώς και των αγρο-διατροφικών και βιομηχανικών προϊόντων, αποτελούν βασικούς τομείς προτεραιότητας της ανωτέρω πολιτικής.

Από την μία πλευρά, η εν λόγω πολιτική σχετίζεται με πολλαπλασιασμό, τα τελευταία χρόνια, των μη δασμολογικών απαιτήσεων και προδιαγραφών εισαγωγής στην χώρα ξένων προϊόντων, στο πλαίσιο προστασίας και ενίσχυσης της εγχώριας παραγωγής. Από την άλλη, η συγκεκριμένη πολιτική επιφυλάσσει ευκαιρίες για αλλοδαπές εταιρείες, οι οποίες ενδιαφέρονται να επενδύσουν στην χώρα (σε συνεργασία ενδεχομένως με εγχώριες), προς επέκταση των δραστηριοτήτων τους, με εφελτήριο το Μαρόκο, και σε τρίτες ενδο-αφρικανικές αγορές.

1.1.3.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου (Office des Changes), το ισοζύγιο υπηρεσιών, το 2024, κατέγραψε πλεόνασμα 138,2 δισ. DH στο τέλος του 2024, παρουσιάζοντας αύξηση +5,6% σε σύγκριση με το 2023. Η επίδοση αυτή οφείλεται σε

αύξηση των εισπράξεων (+20,1 δισ. DH ή +7,7%) μεγαλύτερη από αυτή των πληρωμών (+12,7 δισ. DH ή +9,9%).

Οι ταξιδιωτικές υπηρεσίες, οι οποίες αποτελούν την κύρια συνιστώσα του εμπορίου υπηρεσιών, παρουσίασαν πλεόνασμα 83,1 δισ. DH, αυξημένο κατά +3% σε σχέση με το 2023. Οι ταξιδιωτικές εισπράξεις παρουσίασαν, το 2024, εκ νέου επιδόσεις ρεκόρ (+4,6% σε σχέση με το 2023), φτάνοντας τα 112,5 δισ. DH.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, για το 2023, κύριες χώρες προέλευσης των ταξιδιωτικών εισπράξεων του Μαρόκου είναι η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, το Βέλγιο, οι ΗΠΑ, η Ολλανδία, η Σαουδική Αραβία, και ο Καναδάς.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, των ταξιδιωτικών εισπράξεων έπονται οι εισπράξεις από λουπές υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και οι μεταφορικές.

Πίνακας 7: Εισπράξεις Μαρόκου

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε εκ. DH	% στο σύνολο	Αξία σε εκ. DH	% στο σύνολο	
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση BPM6					
Ταξιδιωτικές	107.562	41,41%	112.536	40,21%	+4,62%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	50.350	19,38%	55.287	19,75%	+9,81%
Μεταφορές	39.720	15,29%	44.176	15,78%	+11,22%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	24.408	9,40%	26.151	9,34%	+7,14%
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους	21.247	8,18%	21.976	7,85%	+3,43%
Υπηρεσίες Δημοσίου	4.853	1,87%	5.731	2,05%	+18,09%
Κατασκευαστικές	3.096	1,19%	4.551	1,63%	+47,00%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	4.862	1,87%	4.362	1,56%	-10,28%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές, κλπ.	1.346	0,52%	2.283	0,82%	+69,61%
Χρηματοοικονομικές	874	0,34%	1.425	0,51%	+63,04%
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές	1.353	0,52%	1.305	0,47%	-3,55%
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)	89	0,03%	92	0,03%	+3,37%

Πηγή: *Office des Changes (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)*

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, άνω του 40% των πληρωμών του Μαρόκου, το 2024, αφορούσαν μεταφορικές υπηρεσίες (58,2 δισ. DH, αύξηση +6,4% σε σχέση με 2023), με τις ταξιδιωτικές πληρωμές να ακολουθούν με μεγάλη διαφορά (29,4 δισ. DH, αύξηση +9,5% σε σχέση με το 2023).

Πίνακας 8: Πληρωμές Μαρόκου

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε εκ. DH	% στο σύνολο	Αξία σε εκ. DH	% στο σύνολο	
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση BPM6					
Μεταφορές	54.712	42,42%	58.193	41,06%	+6,36%
Ταξιδιωτικές	26.858	20,83%	29.423	20,76%	+9,55%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	15.859	12,30%	18.108	12,78%	+14,18%
Υπηρεσίες Δημοσίου	13.371	10,37%	15.605	11,01%	+16,71%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	8.293	6,43%	8.954	6,32%	7,97%
Κατασκευαστικές	2.653	2,06%	3.888	2,74%	+46,55%
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)	1.530	1,19%	2.160	1,52%	+41,18%
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές	1.909	1,48%	1.993	1,41%	+4,40%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	1.886	1,46%	1.583	1,12%	-16,07%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές, κλπ.	758	0,59%	954	0,67%	+25,86%
Χρηματοοικονομικές	1.111	0,86%	826	0,58%	-25,65%
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους	23	0,02%	24	0,02%	+4,35%

Πηγή: Office des Changes (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Για το 2024, τα εμβάσματα από Μαροκινούς που διαμένουν στο εξωτερικό συνέχισαν για έκτη συνεχή χρονιά την ανοδική τους πορεία, φτάνοντας τα 117,7 δισ. DH, έναντι 115,2 δισ. DH το 2023, σημειώνοντας αύξηση +2,1% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και +81% σε σχέση με το 2019. Η μεταφορά των συγκεκριμένων κεφαλαίων πραγματοποιήθηκε, κυρίως, από την Γαλλία (31% συνόλου), την Ισπανία (13%), τη Σαουδική Αραβία (11%) και την Ιταλία (9%).

Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το Μαρόκο διατηρεί την 3^η θέση στην Αφρική μεταξύ των χωρών που λαμβάνουν τα περισσότερα εμβάσματα, με συνολικό ποσό το οποίο εκτιμάται σε 12 δισ. \$, πίσω από την Αίγυπτο (22,7 δισ. \$) και τη Νιγηρία (19,8 δισ. \$).

Πίνακας 9: Εισπράξεις από εμβάσματα Μαροκινών που διαμένουν στο εξωτερικό

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Αξία εμβασμάτων σε εκ. DH	65.016	68.140	95.480	110.761	115.260	117.714

Πηγή: Office des Changes

1.1.4 Επενδύσεις

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, το απόθεμα ΑΞΕ στο Μαρόκο έφτασε, το 2022, τα 662,3 δισ. DH, ενώ το απόθεμα μαροκινών ΑΞΕ στο εξωτερικό τα 73,6 δισ. DH.

Το 2024, οι καθαρές επενδυτικές εισροές στο Μαρόκο παρουσίασαν αύξηση κατά 6,1 δισ. DH (+55,4%), φτάνοντας τα 17,2 δισ. DH. Αυτό το αποτέλεσμα εξηγείται από την αύξηση των εσόδων (+8,6 δισ. DH ή +24,7%), η οποία ήταν μεγαλύτερη από την αύξηση των δαπανών (+2,4 δισ. DH ή +10,3%). Για το 2024, οι ΑΞΕ επικεντρώθηκαν στους βασικούς της βιομηχανίας (35,5% του συνόλου), των ακινήτων (22,4%) και του εμπορίου (7,2%).

Από την άλλη πλευρά, η καθαρή ροή μαροκινών ΑΞΕ στο εξωτερικό μειώθηκε κατά 2 δισ. DH (-23,2%), επιστρέφοντας στα 6,5 δισ. DH. Αυτό οφείλεται σε μείωση των δαπανών (-1,3 δισ. DH ή -5%) και αύξηση των εσόδων (+690 εκ. DH ή +4%).

Πίνακας 10: Επενδύσεις από και προς το Μαρόκο

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ΑΞΕ (συνολικά κεφάλαια – απόθεμα τέλος έτους αναφοράς) σε εκ. DH	638.438	640.923	677.413	662.313	N/A	N/A
Εισροές ΑΞΕ στο Μαρόκο	34.489	26.005	32.537	40.297	34.629	43.195
Άμεσες επενδύσεις του Μαρόκου στο εξωτερικό (συνολικά κεφάλαια – απόθεμα τέλος έτους αναφοράς) σε εκ. DH	61.845	65.214	67.986	73.625	N/A	N/A
Εισροές μαροκινών ΑΞΕ στο εξωτερικό	10.988	7.560	19.265	20.454	25.561	24.288

Πηγή: Office des Changes

Οι κυριότεροι επενδυτές στο Μαρόκο είναι η Γαλλία (περίπου το 1/3 του συνόλου των επενδύσεων), τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Ισπανία, οι ΗΠΑ και η Ελβετία, ενώ οι μαροκινές επενδύσεις κατευθύνονται, κυρίως, στην Ακτή Ελεφαντοστού, το Λουξεμβούργο, την Γαλλία, τον Μαυρίκιο και το Καμερούν.

Απόθεμα ΑΞΕ στο Μαρόκο ανά χώρα προέλευσης (σε εκ. DH)

ΧΩΡΑ	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Γαλλία	193.838	207.162	192.503	196.220	194.414	208.849	204.145
ΗΑΕ	121.970	125.530	128.481	134.753	132.381	137.432	118.664
Ισπανία	48.731	50.022	51.638	52.468	53.095	54.391	56.260
ΗΠΑ	27.463	29.818	31.979	32.869	33.304	33.997	41.429
Ελβετία	18.888	19.555	33.897	34.832	33.428	38.302	32.343
Ηνωμένο Βασίλειο	20.132	21.722	19.286	19.665	20.681	23.456	25.583
Σαουδική Αραβία	18.947	20.543	21.030	22.008	22.099	22.246	22.470
Οικονομική Ένωση Βελγίου - Λουξεμβούργου	12.869	14.619	17.310	19.480	19.362	20.800	20.817
Γερμανία	13.127	13.377	13.818	14.598	15.143	15.479	16.280
Ιρλανδία	247	3.715	13.289	13.969	14.059	14.273	15.170

Πηγή: Office des Changes (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία)

Βασικοί τομείς στους οποίους κατευθύνονται οι ξένες επενδύσεις στο Μαρόκο είναι η βιομηχανία, τα ακίνητα, οι τηλεπικοινωνίες, ο τουρισμός και η ενέργεια/εξορύξεις. Οι μαροκινές επενδύσεις στο εξωτερικό κατευθύνονται, κυρίως, στους τομείς των τραπεζικών και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, των ακινήτων, της τσιμεντοβιομηχανίας, της βιομηχανίας και των τηλεπικοινωνιών.

Απόθεμα ΑΞΕ στο Μαρόκο ανά τομέα δραστηριότητας (σε εκ. DH)

Τομείς	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Βιομηχανία	137.590	144.347	147.825	151.564	152.045	160.195	165.073
Ακίνητα	98.209	107.076	112.264	117.544	121.864	127.045	132.123
Τηλεπικοινωνίες	84.023	80.462	83.884	87.277	84.306	62.823	63.451
Τουρισμός	56.132	56.696	58.674	60.474	60.702	82.102	62.575
Ενέργεια και εξορύξεις	32.052	36.953	39.198	40.691	39.584	42.914	44.186
Τράπεζες	29.437	32.569	31.370	36.019	33.528	34.749	32.351
Εμπόριο	18.548	28.343	24.106	26.581	29.038	37.924	31.167
Ασφάλειες	4.427	7.694	17.119	15.048	14.802	13.866	16.323
Μεγάλα έργα	17.537	15.607	14.926	15.438	13.944	15.341	15.447
Μεταφορές	6.163	7.846	11.598	12.941	13.379	13.932	14.225
Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	10.884	11.033	11.803	12.758	13.192	19.834	13.984
Γεωργία	1.870	2.044	2.255	2.599	2.970	4.034	4.292
Σπουδές	826	803	1.519	1.872	1.922	1.970	2.015
Αλιεία	1.078	1.031	1.007	1.012	1.040	1.082	1.092
Άλλοι τομείς	22.240	24.710	24.307	24.806	25.801	27.052	27.832
Διάφοροι τομείς	31.768	32.457	31.631	31.815	32.805	32.551	36.177

Πηγή: Office des Changes (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία)

1.2 Οικονομικές προβλέψεις 2025

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, τα τελευταία χρόνια, η οικονομία του Μαρόκου έχει επιδείξει ανθεκτικότητα έναντι πολλαπλών εξωτερικών και εσωτερικών προκλήσεων, όπως η παγκόσμια πανδημία, οι οικονομικές συνέπειες του πολέμου στην Ουκρανία, ο καταστροφικός σεισμός του 2023, καθώς οι διαδοχικές ξηρασίες (πέντε σε διάστημα έξι ετών). Παρά το γεγονός ότι η οικονομική δραστηριότητα επηρεάστηκε, η αγροτική παραγωγή μειώθηκε και η ανεργία έφτασε σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, οι μαροκινές Αρχές κατάφεραν να διατηρήσουν τη μακροοικονομική σταθερότητα μέσω αποτελεσματικών δημοσιονομικών, νομισματικών και χρηματοπιστωτικών πολιτικών. Παράλληλα, συνέχισαν την εφαρμογή σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων προς υλοποίηση του Νέου Αναπτυξιακού Μοντέλου, το οποίο υιοθετήθηκε το 2021 και στοχεύει σε ισχυρότερη, πιο βιώσιμη και πιο συμπεριληπτική ανάπτυξη.

Σε αυτό το πλαίσιο, σύμφωνα με το ΔΝΤ, η μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη του Μαρόκου προβλέπεται στο +3,6%, υποστηριζόμενη από έργα υποδομής και πρόοδο στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, παρά την ανθεκτικότητα που επιδεικνύει, η μαροκινή οικονομία παραμένει σημαντικά εκτεθειμένη σε υψηλή αβεβαιότητα και εξωτερικούς κινδύνους, ενώ ο δημοσιονομικός χώρος παραμένει περιορισμένος. Ταυτόχρονα, ο κίνδυνος σοβαρών ξηρασιών συνεχίζει να θέτει σε κίνδυνο τον αγροτικό τομέα, ο οποίος έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για τον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της χώρας. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ για το 2025, ο ρυθμός ανάπτυξης θα φτάσει το +3,9%, καθώς η αγροτική παραγωγή αναμένεται να ανακάμψει και ο μη αγροτικός τομέας θα συνεχίσει να επεκτείνεται με γρήγορο ρυθμό εν μέσω ισχυρής εσωτερικής ζήτησης. Μεσοπρόθεσμα, η υψηλότερη ανάπτυξη αναμένεται να αυξήσει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο περίπου 3%, ενώ ο πληθωρισμός αναμένεται να σταθεροποιηθεί γύρω στο 2%. Ωστόσο, έντονη αβεβαιότητα εξακολουθούν να δημιουργούν οι οικονομικές συνέπειες των γεωπολιτικών εντάσεων και των μεταβαλλόμενων κλιματικών συνθηκών.

Οι προτάσεις του ΔΝΤ για την μαροκινή οικονομία εντοπίζονται κυρίως στην διατήρηση και βελτίωση των δημοσιονομικών ισορροπιών, προς επιτάχυνση της διαδικασίας μείωσης του χρέους σε επίπεδα πιο κοντά σε εκείνα προ πανδημίας, την προώθηση πολιτικών απασχόλησης, με έμφαση στις θέσεις εργασίας που χάθηκαν στον αγροτικό τομέα, την ενίσχυση των μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και την συνέχιση της μεταρρύθμισης των κρατικών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, μέτρα που ενδέχεται να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη ενός πιο δυναμικού ιδιωτικού τομέα στο Μαρόκο περιλαμβάνουν την ενίσχυση της στήριξης των μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων με βάση το νέο Επενδυτικό Χάρτη, την ενίσχυση των Περιφερειακών Επενδυτικών Κέντρων, καθώς και την αναθεώρηση του εργατικού κώδικα, του φορολογικού συστήματος και των κανονιστικών και διοικητικών πλαισίων, με στόχο τον περιορισμό του άτυπου τομέα.

Προβλέψεις μακροοικονομικών δεικτών Μαρόκου 2025-2030

	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Ρυθμός ανάπτυξης πραγματικού ΑΕΠ	3,9	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6
Πληθωρισμός	2,2	2,3	2,2	2,1	2,0	2,0
Ποσοστό ανεργίας	13,2	12,9	12,4	12,1	11,9	11,8
Έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,0	2,2	2,6	2,9	3,1	3,3
Δημοσιονομικό έλλειμμα (% ΑΕΠ)	3,9	3,4	3,3	3,2	3,1	3,1
Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	68,9	67,7	66,8	66,2	65,6	65,1

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια έκθεση του άρθρου IV για το Μαρόκο, Απριλίου 2025)

Τον Μάρτιο του 2025, η Κεντρική Τράπεζα του Μαρόκου (Bank Al-Maghrib - BAM), αποφάσισε την μείωση του βασικού επιτοκίου, κατά 25 μονάδες βάσης, στο 2,25%. Η εν λόγω απόφαση σηματοδοτεί τη δεύτερη συνεχόμενη μείωση και την τρίτη από τον Ιούνιο του 2024. Η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής της χώρας στοχεύει στην υποστήριξη της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης, σε ένα περιβάλλον όπου ο πληθωρισμός βρίσκεται πλέον υπό έλεγχο.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της BAM (Ιουνίου 2025), μετά από τα υψηλά επίπεδα των δύο προηγούμενων ετών, ο πληθωρισμός μειώθηκε στο 0,9% κατά μέσο όρο το 2024 (ενώ ο μέσος όρος της περιοχής MENA παραμένει πάνω από 10%) και αναμένεται να κυμανθεί γύρω στο 1% το 2025 και 1,8% το 2026.

Περαιτέρω, οι προβλέψεις της BAM δείχνουν επιτάχυνση της ανάπτυξης της μαροκινής οικονομίας, από 3,8% το 2024, σε 4,6% το 2025 και 4,4% το 2026. Η προστιθέμενη αξία του γεωργικού τομέα αναμένεται να αυξηθεί κατά 5% το 2025 (υπό την προϋπόθεση η παραγωγή σιτηρών να φτάσει τους 4,4 εκ. τόνους) και κατά 3,2% το 2026 (υπό την προϋπόθεση η παραγωγή σιτηρών να φτάσει τους 5 εκ. τόνους). Όσον αφορά τους μη γεωργικούς τομείς, κυρίως χάρη στη δυναμική των επενδύσεων σε υποδομές, η ανάπτυξή τους αναμένεται να αγγίξει το 4,5% το 2025 και το 2026.

Όσον αφορά τις εξωτερικές συναλλαγές, οι εξαγωγές αναμένεται να αυξηθούν κατά 5,1% το 2025 και κατά 9% το 2026, χάρη κυρίως στην άνοδο των εξαγωγών φωσφάτων και των παραγώγων τους. Παράλληλα, οι εισαγωγές αναμένεται να αυξηθούν κατά 5,1% το 2025 και κατά 7% το επόμενο έτος. Το 2026, τα τουριστικά έσοδα αναμένεται να φτάσουν τα 128,4 δισ. DH (περίπου 12,84 δισ. €), τα εμβάσματα από Μαροκινούς που διαμένουν στο εξωτερικό τα 121 δισ. DH (περίπου 12,1 δισ. €) και τα έσοδα από ΑΞΕ το 3,5% του ΑΕΠ.

Συμπερασματικά, τα μακροοικονομικά μεγέθη του Μαρόκου, ήτοι ρυθμός ανάπτυξης, δημόσιο χρέος (κυρίως εσωτερικό), δημοσιονομικό έλλειμμα κ.α., ευρισκόμενα εντός ικανοποιητικού και βιώσιμου πλαισίου, τοποθετούν τη χώρα σε προνομιακή θέση, σε

σχέση με λοιπές χώρες περιοχής, αποδεικνύοντας εν γένει αποτελεσματικότητα ακολουθούμενης δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Παρά ταύτα, η ξηρασία, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως όσον αφορά γυναίκες και νέους, οι πρόσφατες οικονομικές μεταρρυθμίσεις (λειτουργία Επενδυτικού Ταμείου Mohammed VI, εφαρμογή νέου Επενδυτικού Χάρτη), το εν εξελίξει διευρυμένο κοινωνικό πρόγραμμα (παιδεία, υγεία) και τα σχεδιαζόμενα έργα Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου 2030, ενδέχεται να δημιουργήσουν χρηματοδοτικές προκλήσεις για τη χώρα, σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, προκειμένου οι φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις, που έχουν υιοθετηθεί για τη βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου και την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων, να έχουν τον επιθυμητό αντίκτυπο στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του Μαρόκου, θα πρέπει να συνδυαστούν με πρωτοβουλίες άρσης ρυθμιστικών και θεσμικών φραγμών, που περιορίζουν τον ανταγωνισμό και επιβραδύνουν την ανακατανομή των συντελεστών παραγωγής σε πιο παραγωγικούς τομείς και επιχειρήσεις, καθώς και με αποτελεσματικούς μηχανισμούς αξιολόγησης των υπό υλοποίηση δημόσιων πολιτικών και μεταρρυθμίσεων. Τέλος, η Παγκόσμια Τράπεζα σημειώνει, ότι απαραίτητη για την επίτευξη των κοινωνικών και οικονομικών στόχων της χώρας, κρίνεται η συνεπής προώθηση της οικονομικής ενδυνάμωσης των γυναικών και η αύξηση της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας.

1.3 Οικονομικές σχέσεις Μαρόκου

Η προώθηση της συνεργασίας με τους κυριότερους διεθνείς εταίρους της χώρας αποτελεί έναν εκ των πέντε πυλώνων του Νέου Αναπτυξιακού Μοντέλου του Μαρόκου, το οποίο, όπως αναφέρθηκε, έχει θέσει τους αναπτυξιακούς στόχους της χώρας με ορίζοντα το 2035. Σε αυτό το πλαίσιο, τονίζεται η σημασία εδραίωσης συνεργασιών σε διάφορα επίπεδα, όπως το εγγύτερο περιφερειακό (χώρες Μαγκρέμπ), το ευρύτερο της Αφρικανικής Ηπείρου, καθώς και το ευρω-μεσογειακό. Βαρύτητα, επίσης, δίδεται στις προώθηση των οικονομικών σχέσεων της χώρας με αυτές του Κόλπου, καθώς και με τις ισχυρές αναδυόμενες οικονομίες, όπως της Κίνας και της Ινδίας. Περαιτέρω, θεωρείται εξαιρετικής σημασίας η εμπάθυνση των οικονομικών σχέσεων με τις ΗΠΑ, διά της πλήρους αξιοποίησης της υφιστάμενης Συμφωνίας Ελευθέρων Συναλλαγών μεταξύ των δύο χωρών. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Μαρόκο είναι η μοναδική χώρα της Αφρικής, η οποία έχει υπογράψει τέτοια Συμφωνία με τις ΗΠΑ.

1.3.1 Μαρόκο - ΠΟΕ

Το Μαρόκο είναι μέλος του ΠΟΕ από το 1995 και της GATT από το 1987, αλλά δεν έχει προσχωρήσει στην Συμφωνία του ΠΟΕ για τις Δημόσιες Συμβάσεις.

Σύμφωνα με το Διάταγμα Ν. 2-22-431 (8^{ης} Μαρτίου 2023), το οποίο τέθηκε σε ισχύ από την 1η Σεπτεμβρίου του 2023, στις δημόσιες συμβάσεις έργου, υπηρεσιών και προμηθειών μπορούν να συμμετέχουν τόσο εγχώριες, όσο και αλλοδαπές επιχειρήσεις, ωστόσο προβλέπονται σημαντικά προνόμια για την συμμετοχή εγχώριων εταιρειών, με στόχο την στήριξη της εθνικής παραγωγής. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι, βάσει της Αρχής της Εθνικής Προτίμησης (άρθρο 147), εφαρμόζεται 15% επιβάρυνση στην τιμή προσφοράς των αλλοδαπών εταιρειών. Επιπλέον, προβλέπεται ότι το 30% των σχεδιαζόμενων δημοσίων συμβάσεων, ετησίως, θα αφορά μικρές και μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς και αυτοαπασχολούμενους επιχειρηματίες (άρθρο 148). Παρόμοια προνόμια προβλέπονταν και σε προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις (1998, 2007 και 2013) και Εγκυκλίου (2020) για τις Δημόσιες Συμβάσεις, χωρίς, ωστόσο, να εφαρμόζονται με συνέπεια. Λαμβάνοντας υπόψη τις συγκεκριμένες προτιμησιακές ρυθμίσεις και τις ιδιαιτερότητες της μαροκινής γραφειοκρατίας, κρίνεται σκόπιμη η εύρεση αξιόπιστου επιτόπιου συνεργάτη για την επιτυχή συμμετοχή αλλοδαπών επιχειρήσεων σε δημόσιους διαγωνισμούς στην χώρα (τομέας που, πράγματι, εμφανίζει σημαντικές ευκαιρίες).

1.3.2 Μαρόκο - Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος του Μαρόκου με 60 δισ. € σε εμπορικές συναλλαγές το 2024 (εκ των οποίων 25 δισ. € μαροκινές εξαγωγές προς την ΕΕ). Από το τέλος της πανδημίας Covid-19, το εμπόριο μεταξύ ΕΕ και Μαρόκου παρουσιάζει ισχυρή ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, το 2024 αυξήθηκε κατά +7% σε σύγκριση με το 2023, και κατά +53% σε σύγκριση με τα προ κρίσης επίπεδα. Η ΕΕ είναι μακράν ο σημαντικότερος προμηθευτής και ο σημαντικότερος προορισμός των εξαγωγών του Μαρόκου (άνω του 60% των μαροκινών εξαγωγών κατευθύνεται προς την ΕΕ). Το Μαρόκο είναι επίσης ο πρώτος εταίρος της ΕΕ στη Νότια Μεσόγειο.

Όσον αφορά τις υπηρεσίες, το Μαρόκο κατέγραψε πλεόνασμα 2,5 δισ. € με την ΕΕ το 2023. Περαιτέρω, περισσότερο από το ήμισυ των άμεσων ξένων επενδύσεων στο Μαρόκο προέρχεται από την ΕΕ.

Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ-Μαρόκου

Βάσει της Συμφωνίας Σύνδεσης ΕΕ-Μαρόκου, που υπογράφηκε το 1996 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαρτίου 2000, έχει δημιουργηθεί μεταξύ των μερών Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (Free Trade Area). Στο εμπορικό της σκέλος, η Συμφωνία επέτρεψε την κατάργηση των δασμών, με ευνοϊκότερες ρυθμίσεις υπέρ του Μαρόκου. Από το 2000, όλα τα βιομηχανικά προϊόντα του Μαρόκου εισάγονται στην ΕΕ χωρίς δασμούς, ενώ το Μαρόκο επωφελήθηκε από μεταβατική περίοδο έως το 2012 για την κατάργηση των δασμών του επί των βιομηχανικών προϊόντων προέλευσης ΕΕ. Η ΕΕ και το Μαρόκο έχουν υπογράψει, επίσης, Συμφωνίες για πρόσθετη απελευθέρωση του εμπορίου γεωργικών προϊόντων, μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων και αλιευτικών προϊόντων, οι οποίες τέθηκαν σε ισχύ τον Οκτώβριο του 2012. Κατά συνέπεια, το εμπόριο βιομηχανικών προϊόντων έχει απελευθερωθεί σχεδόν πλήρως, ενώ το άνοιγμα της αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα είναι επίσης σημαντικό.

Περισσότερες πληροφορίες για την Συμφωνία Σύνδεσης μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοσελίδα της Αντιπροσωπείας της ΕΕ στο Μαρόκο (https://www.eeas.europa.eu/delegations/morocco_en?s=204), ενώ για τους δασμούς και τα εισαγωγικά καθεστώτα που ισχύουν στο Μαρόκο, στην σχετική πύλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Access to Market» (<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>), καθώς και στην ιστοσελίδα των Μαροκινών Τελωνείων (<https://www.douane.gov.ma/adil/>).

Το 2013 ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για την εγκαθίδρυση μίας Deep and Comprehensive Free Trade Area μεταξύ ΕΕ και Μαρόκου (σε τέτοιες περιπτώσεις η ΕΕ παραχωρεί, συνήθως, μεγαλύτερη πρόσβαση στην αγορά της, σε σχέση με τον εταίρο, ενώ μπορούν να εμπεριέχονται και δεσμεύσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα), ωστόσο οι εν λόγω διαπραγματεύσεις τελούν σε αναμονή από το 2014, κατόπιν αιτήματος του Μαρόκου.

Το 2021, στο πλαίσιο της επανεξέτασης της εμπορικής της πολιτικής, η ΕΕ προσφέρθηκε να συζητήσει τον εκσυγχρονισμό των εμπορικών και επενδυτικών σχέσεων με το Μαρόκο, προκειμένου να τις προσαρμόσει καλύτερα στις σημερινές προκλήσεις και, έκτοτε, διεξάγονται περιοδικές συζητήσεις.

Τον Οκτώβριο του 2022, υπεγράφη μεταξύ ΕΕ και Μαρόκου η πρώτη στο είδος της «Πράσινη Εταιρική Σχέση» (Partenariat Vert).

Επί του παρόντος, η ΕΕ επιθυμεί να διαμορφώσει, σε συνεργασία με τους εταίρους της, ένα νέο Σύμφωνο για τη Μεσόγειο. Το Σύμφωνο αυτό θα στοχεύει στην εμβάθυνση της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης και στην αναγνώριση τομέων συνεργασίας που προσφέρουν απτά οφέλη για τις κοινωνίες και τους πολίτες των δύο πλευρών. Το εμπόριο και οι επενδύσεις θα αποτελέσουν βασικές προτεραιότητες του Συμφώνου, το οποίο αναμένεται να παρουσιαστεί το τέταρτο τρίμηνο του 2025.

Αναφέρεται ότι, αν και η Συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Μαρόκου για την Προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων έχει μονογραφηθεί ήδη από το 2015, δεν έχει, προς το παρόν, προχωρήσει η επίσημη διαδικασία υπογραφής και κύρωσής της, με αποτέλεσμα να εξακολουθεί να μην υπάρχει το επιθυμητό επίπεδο προστασίας για τα ελληνικά προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ.

Αναπτυξιακή βοήθεια

Το Μαρόκο είναι ένας από τους μεγαλύτερους αποδέκτες κονδυλίων της ΕΕ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας. Η ΕΕ δέσμευσε 1,4 δισ. € για διμερή βοήθεια προς το Μαρόκο για την περίοδο 2014-2020, στο πλαίσιο του «European Neighbourhood Instrument». Η χρηματοδότηση υποστήριξε τις προτεραιότητες συνεργασίας που συμφωνήθηκαν με το Μαρόκο, και συγκεκριμένα: (i) ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και δίκαιη πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική προστασία, αποκέντρωση κ.λπ.). (ii) δημοκρατική διακυβέρνηση, κράτος δικαίου και ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών, και (iii) ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, πράσινη και βιώσιμη ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας.

Στο πλαίσιο του EU External Investment της ΕΕ και της Neighbourhood Investment Platform (NIP), το Μαρόκο έχει επωφεληθεί από επενδύσεις άνω των 11,5 δισ. € από το 2007, για έργα στους τομείς των ΑΠΕ, της ηλεκτροδότησης, του νερού, των μεταφορών, της αστικής ανάπτυξης, καθώς και για την υποστήριξη των μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, η ΕΕ ενέκρινε ένα ευρύ νέο μέσο χρηματοοικονομικής συνεργασίας: τον Μηχανισμό Γειτονίας, Ανάπτυξης και Διεθνούς Συνεργασίας (NDICI). Στο πλαίσιο του νέου μηχανισμού NDICI, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στον συνδυασμό επιχορηγήσεων της ΕΕ με δάνεια από ευρωπαϊκά και διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ώστε οι εταίροι-χώρες να μπορέσουν να αξιοποιήσουν σημαντικό όγκο ευνοϊκής χρηματοδότησης για επενδύσεις.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη στήριξη της ΕΕ μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοσελίδα της Γενικής Διεύθυνσης Γειτονίας και Διαπραγματεύσεων Διεύθυνσης: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/morocco_en

Όσον αφορά την ανασυγκρότηση των πληγισίων από τον σεισμό περιοχών την Επαρχίας Al Haouz, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τον Δεκέμβριο του 2023 δημοσιονομική συνδρομή ύψους 177 εκ. € για τη στήριξη του εθνικού Προγράμματος ανασυγκρότησης, το οποίο έχει τεθεί σε εφαρμογή από τις μαροκινές Αρχές και καλύπτει τα έτη 2024-2028.

1.3.3 Συμμετοχή σε περιφερειακές Οικονομικές / Τελωνειακές Ενώσεις

Το Μαρόκο έχει συνάψει Συμφωνίες Ελευθέρων Συναλλαγών με τις εξής χώρες και ομάδες χωρών (εντός παρενθέσεως η έναρξη ισχύος):

- Ευρωπαϊκή Ένωση (Συμφωνία Σύνδεσης, 2000)
- Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (2000)

- African Continental Free Trade Area (μεταξύ 46 αφρικανικών κρατών, υπεγράφη στο πλαίσιο της Αφρικανικής Ένωσης - 2021).
- Greater Arab Free Trade Area (μεταξύ 19 κρατών του Αραβικού Συνδέσμου - 1998)
- Συμφωνία Agadir (μεταξύ Μαρόκου, Αιγύπτου, Ιορδανίας, Τυνησίας - 2007)
- ΗΠΑ (2006)
- Ηνωμένο Βασίλειο (Συμφωνία Σύνδεσης, 2021)
- Τουρκία (2006)
- Αίγυπτος (1999)
- Τυνησία (1999)
- Ιορδανία (1999)
- Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (2003)

Εμπορικές και τελωνειακές Συμφωνίες έχει, επίσης, συνάψει το Μαρόκο με την Αλγερία (1989), την Σαουδική Αραβία (1968), το Ιράκ (1982), τη Λιβύη (1990), την Μαυριτανία (1993) την Γουινέα (2000) και την Σενεγάλη (1968).

1.3.4 Συμμετοχή σε διεθνή φόρα και ομάδες χωρών

Το Μαρόκο είναι μέλος των παρακάτω Διεθνών Οργανισμών και ομάδων χωρών (από το αναγραφόμενο, σε κάθε περίπτωση, έτος):

- United Nations (UN) - 1956
- World Trade Organization (WTO) - 1995
- African Union (AU) - 1963
- Arab League - 1958
- African Development Bank (AfDB) - 1964
- International Maritime Organization (IMO) - 1964
- International Civil Aviation Organization (ICAO) - 1957
- International Renewable Energy Agency (IRENA) - 2009
- Union for the Mediterranean (UfM) - 2008
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) - 1956
- International Labour Organization (ILO) - 1956
- World Health Organization (WHO) - 1956
- International Atomic Energy Agency (IAEA) - 1957
- World Tourism Organization (UNWTO) - 1975
- International Organization for Standardization (ISO) - 1961
- United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) - 1967
- Arab Maghreb Union (UMA) - 1989
- World Intellectual Property Organization (WIPO) - 1995
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) - 1956
- International Organization for Migration (IOM) - 1954
- Organisation internationale de la Francophonie (OIF) - 1970
- International Criminal Police Organization (Interpol) - 1957
- International Telecommunication Union (ITU) - 1956
- Universal Postal Union (UPU) - 1878
- Organization of Islamic Cooperation (OIC) - 1969
- Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) - 1997

2 Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Μαρόκου

2.1 Διμερές εμπόριο

2.1.1 Εμπόριο αγαθών

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), το 2024, ο συνολικός όγκος διμερούς εμπορίου της χώρας μας με το Μαρόκο ανήλθε σε 392,80 εκ. € (-13,5% σε σχέση με το 2023), με το εμπορικό ισοζύγιο να παραμένει πλεονασματικό για την χώρα μας (142,07 εκ. €), παρουσιάζοντας περιορισμό της τάξης του 22,6% σε σχέση με το 2023, κυρίως λόγω σημαντικής μείωσης των εξαγωγών πετρελαιοειδών. Συνεπώς, ο όγκος διμερούς εμπορίου αγαθών, το 2024, παρουσίασε περιορισμό σε σχέση με το 2023 και το 2022 (κυρίως λόγω μείωσης των εξαγωγών πετρελαιοειδών κατά 36,71% και των εισαγωγών οχημάτων κατά 26,38%), εξακολουθώντας ωστόσο να βρίσκεται πολύ υψηλότερα από τα επίπεδα του 2021 και των προηγούμενων ετών.

Η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς το Μαρόκο, το 2024, ανήλθε σε 267,43 εκ. € (-16,1% σε σχέση με το 2023), ενώ η αξία των εισαγωγών από το Μαρόκο, ανήλθε σε 125,36 εκ. € (-7,4%). Οι εξαγωγές της χώρας μας προς το Μαρόκο, οι οποίες παραδοσιακά κυριαρχούνται, εκτός από πετρελαιοειδή, από δομικά υλικά, βιομηχανικά προϊόντα και φάρμακα, παρουσιάζουν γενικά θετική δυναμική, η οποία έχει ευρεία περιθώρια περαιτέρω ενίσχυσης.

Σημειώνεται ότι η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς το Μαρόκο, εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, ανήλθε σε 110,10 εκ. € το 2024, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση της τάξης του 56,7% σε σχέση με το 2023. Αντίστοιχα, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου (Office des Changes), ενώ οι συνολικές εξαγωγές της χώρας μας προς το Μαρόκο παρουσίασαν μείωση 40% (από 4,8 δισ. DH το 2023, σε 2,8 δισ. DH το 2024), οι εξαγωγές εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, τα οποία παρουσίασαν μείωση 58%, κατέγραψαν αύξηση 53%, από 755 εκ. DH το 2023, σε 1,15 δισ. DH το 2024.

Το μερίδιο των εξαγωγών μας προς το Μαρόκο, επί του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών διεθνώς, παραμένει σε χαμηλά επίπεδα: 0,37% το 2021, 0,55% το 2022, 0,63% το 2023 και 0,53% το 2024. Το 2024, το 0,15% εκ του συνόλου των εισαγωγών μας προήλθε από το Μαρόκο.

Πίνακας 11: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – Μαρόκου

(αξία σε €)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Μεταβολή 24/23
Εξαγωγές αγαθών	85.288.073	56.822.156	146.365.977	304.801.746	318.858.647	267.434.337	-16,13%
Εισαγωγές αγαθών	39.270.970	52.557.796	90.858.432	124.067.447	135.318.054	125.362.140	-7,36%
Εμπορικό ισοζύγιο	+46.017.103	+4.264.360	+55.507.545	+180.734.299	+183.540.593	+142.072.197	-22,59%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Όσον αφορά τις ελληνικές εξαγωγές, ανά 2ψήφιο κεφάλαιο Συνδυασμένης Ονοματολογίας, παρατηρείται ότι τα ορυκτά καύσιμα/λάδια αποτέλεσαν το 59% των συνολικών εξαγωγών το 2024 (78% το 2023), φτάνοντας τα 157,33 εκ. € και καταγράφοντας μείωση 36,7% σε σχέση με το 2023. Οι εξαγωγές πετρελαιοειδών, το 2024, περιορίστηκαν σημαντικά σε σχέση με τα επίπεδα του 2022 και του 2023, εξακολουθώντας ωστόσο να βρίσκονται αρκετά υψηλότερα από τα επίπεδα του 2021.

Σε αξία εξαγωγών ακολούθησαν οι λέβητες/συσκευές/αντιδραστήρες με 28,41 εκ. € (+177,3% σε σχέση με το 2023), ο χαλκός και τα τεχνουργήματα από χαλκό με 23,78 εκ. € (+84,6% σε σχέση με το 2023), τα τεχνουργήματα από πέτρες/γύψο/τσιμέντο με 6,88 εκ. € (+75,4% σε σχέση με το 2023), διάφορα προϊόντα των χημικών βιομηχανιών με 5,86 εκ. € (+36,1% σε σχέση με το 2023), τα πλαστικά με 5,71 εκ. € (-16% σε σχέση με το 2023), τα φαρμακευτικά προϊόντα με 4,87 εκ. € (+17% σε σχέση με το 2023), το αργίλιο και τα τεχνουργήματα από αργίλιο με 4,39 εκ. € (+111,4% σε σχέση με το 2023) και η ξυλεία και τα τεχνουργήματα από ξύλο με 4,26 εκ. € (+128,7% σε σχέση με το 2023).

Οι δέκα πρώτες κατηγορίες, όπως καταγράφονται στον κατωτέρω πίνακα, αντιπροσωπεύουν το 92% των ελληνικών εξαγωγών προς το Μαρόκο το 2024.

Πίνακας 12: Ελληνικές εξαγωγές στο Μαρόκο – 10 σημαντικότερες κατηγορίες 2024

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε €	% στο σύνολο	Αξία σε €	% στο σύνολο	
2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας					
27 ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	248.585.756	77,96%	157.330.056	58,83%	-36,71%
84 ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	10.246.141	3,21%	28.413.702	10,62%	+177,31%
74 - ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	12.876.444	4,04%	23.776.185	8,89%	+84,65%
68 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ	3.921.009	1,23%	6.876.506	2,57%	+75,38%
38 ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	4.303.213	1,35%	5.857.934	2,19%	+36,13%
39 ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	6.792.546	2,13%	5.706.945	2,13%	-15,98%
30 ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	4.168.419	1,31%	4.875.717	1,82%	+16,97%
76 - ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	2.078.720	0,65%	4.394.852	1,64%	+111,42%
44 - ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	1.863.965	0,58%	4.263.719	1,59%	+128,74%
73 - ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	1.886.453	0,59%	3.813.269	1,43%	+102,14%
ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	22.135.981	6,94%	22.125.452	8,27%	-0,05%

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Από την 8ψήφια ανάλυση των εξαγωγών συγκρατείται ότι:

- Οι ελληνικές εξαγωγές (εκτός των πετρελαιοειδών) στο Μαρόκο αποτελούνται, κυρίως, από βιομηχανικά προϊόντα.
- Οι 10 πρώτοι κωδικοί προϊόντων (4 εκ των οποίων πετρελαιοειδή) κατέλαβαν το 78% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών το 2024 (86% το 2023). Όλοι οι κωδικοί, εκτός από την ασφάλτο από πετρέλαιο και το καύσιμο αεριωθουμένων (σε συνέχεια αύξησης 143% και 193%, αντιστοίχως, το 2023), σημείωσαν αξιόλογη αύξηση. Την μεγαλύτερη αύξηση, το 2024, κατέγραψαν τα μέρη συσκευών για τη διήθηση ή τον καθαρισμό υγρών ή αερίων (από 70.000 € σε πάνω από 17 εκ. €).
- Οι εξαγωγές ασφάλτου από πετρέλαιο, οι οποίες αποτελούν διαχρονικά έναν δυναμικό τομέα των ελληνικών εξαγωγών, σημείωσαν μείωση 37% σε σχέση με το 2023 (σε συνέχεια αύξησης 143% μεταξύ 2023 και 2022), διατηρώντας την τρίτη θέση. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η χώρα μας κατατάχθηκε και το 2023 και το 2024 ως ο δεύτερος σημαντικότερος προμηθευτής ασφάλτου για το Μαρόκο, μετά την Ισπανία. Αναφέρεται ότι το σύνολο των αναγκών του Μαρόκου σε ασφάλτο, οι οποίες είναι σημαντικές, λαμβάνοντας υπόψη τα εκτεταμένα έργα οδοποιίας που πραγματοποιούνται στην χώρα, καλύπτεται από εισαγωγές.
- Οι εξαγωγές αμόλυβδης βενζίνης, οι οποίες αποτέλεσαν το 16,62% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών το 2024, αυξήθηκαν σημαντικά σε σχέση με το 2023 (πάνω από 90%), σε συνέχεια μείωσης 78% το αμέσως προηγούμενο έτος. Οι εν λόγω εξαγωγές δεν διακρίνονται από σταθερές επιδόσεις, δεδομένου ότι κατά την τελευταία εννιαετία μόνο το 2018, το 2022, το 2023 και το 2024 έχουν καταγραφεί εξαγωγές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από έντονες αυξομειώσεις.
- Ομοίως μη σταθερές επιδόσεις παρουσιάζουν και οι εξαγωγές πετρελαίου Diesel, οι οποίες από 33 εκ. € το 2022 (11% του συνόλου των εξαγωγών), μηδενίστηκαν το 2023, για να φτάσουν σε μόλις 1,7 εκ. € το 2024.
- Τα απορρίμματα και θραύσματα από εξευγενισμένο χαλκό αποτέλεσαν το τέταρτο σημαντικότερο εξαγόμενο προϊόν (περίπου 20 εκ. €), ξεκινώντας από μηδενική βάση το 2022 και επιτυγχάνοντας σχεδόν διπλασιασμό σε σχέση με το 2023.
- Τα μέρη συσκευών για τη διήθηση ή τον καθαρισμό υγρών ή αερίων αποτέλεσαν το πέμπτο σημαντικότερο εξαγόμενο προϊόν ξεκινώντας από πολύ μικρή βάση (από 70.000 € το 2023 σε πάνω από 17 εκ. € το 2024).
- Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, στους ηλιακούς θερμοσίφωνες η Ελλάδα κατατάσσεται, παραδοσιακά, πρώτη μεταξύ των προμηθευτών, με μεγάλη διαφορά, ενώ εξακολουθεί να υπάρχει ευρύτατο περιθώριο περαιτέρω διεύδυσης.
- Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, ορισμένα ελληνικά προϊόντα επιλεγμένων κατηγοριών δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού (μεταξύ των οποίων μάρμαρα, τεχνουργήματα από σίδηρο ή χάλυβα, τεχνουργήματα από αργίλιο, τεχνουργήματα από χαλκό, γεωμεμβράνες, μηχανισμοί καθαρισμού υδάτων) έχουν αξιόλογη παρουσία στην μαροκινή αγορά.
- Όσον αφορά τα τρόφιμα, στους πρώτους 30 8ψήφιους κωδικούς περιλαμβάνεται το ρύζι, το λαβράκι (για το οποίο η Ελλάδα κατατάσσεται παραδοσιακά πρώτη μεταξύ των προμηθευτών του Μαρόκου) και τα γλυκά του κουταλιού/ζελέδες/μαρμελάδες.

Πίνακας 13: Ελληνικές εξαγωγές στο Μαρόκο – 10 κυριότερα προϊόντα 2024

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε €	% στο σύνολο	Αξία σε €	% στο σύνολο	
8ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας					
27101967 Πετρέλαιο εξωτερικής καύσης (Fuel oil-Μαζούτ). Περιεκτικότητας κατά βάρος σε θείο που υπερβαίνει το 0,5 %.	62.293.206	19,54%	78.202.687	29,24%	+25,54%
27101245 Βενζίνη χωρίς μόλυβδο με αριθμό οκτανίων (RON) ίσο ή μεγαλύτερο του 95, αλλά μικρότερο του 98.	23.052.077	7,23%	44.448.081	16,62%	+92,82%
27132000 Οπτάνθρακας (κοκ) από πετρέλαιο. Άσφαλτος από πετρέλαιο.	32.537.013	10,20%	20.556.609	7,69%	-36,82%
74040010 Απορρίμματα και θραύσματα από εξευγενισμένο χαλκό.	9.939.351	3,12%	19.311.190	7,22%	+94,29%
84219990 Μέρη συσκευών για τη διήθηση ή τον καθαρισμό υγρών ή αερίων π.δ.κ.α. Άλλα.	70.310	0,02%	17.485.720	6,54%	+24769,46%
27101921 Ειδικό καύσιμο αεριωθουμένων.	128.018.008	40,15%	10.479.815	3,92%	-91,81%
84191200 Ηλιακοί θερμοσίφωνες	4.113.785	1,29%	6.338.443	2,37%	+54,08%
68022100 Μάρμαρο, τραβερτίνη και αλάβαστρο και τεχνουργήματα από αυτές, απλώς λαξευμένα ή πριονισμένα.	2.729.585	0,86%	5.182.267	1,94%	+89,86%
30049000 Άλλα φάρμακα	3.790.547	1,19%	4.251.182	1,59%	+12,15%
38089190 Άλλα εντομοκτόνα, ποντικοφάρμακα, μυκητοκτόνα, ζιζανιοκτόνα σε συσκευασίες λιανικής πώλησης.	2.524.151	0,79%	3.433.727	1,28%	+36,03%

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Κυριότερες κατηγορίες εισαγόμενων από το Μαρόκο προϊόντων, το 2024, παρέμειναν, σταθερά, τα επιβατικά οχήματα (55,13 εκ. €, -26,4% σε σχέση με 2023), οι ζωοτροφές (30,14 εκ. €, +23,6% σε σχέση με 2023) και τα ψάρια και κυρίως τα θαλασσινά (19,52 εκ. €, +47,7% σε σχέση με 2023). Σε αξία εισαγωγών ακολούθησαν τα φωσφάτα (5,11 εκ. €, +148,5% σε σχέση με 2023) και οι μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικά υλικά (3,31 εκ. €, -35,8% σε σχέση με 2023).

Πίνακας 14: Ελληνικές εισαγωγές από το Μαρόκο – 10 σημαντικότερες κατηγορίες 2024

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε €	% στο σύνολο	Αξία σε €	% στο σύνολο	
2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας					
87 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	74.881.655	55,34%	55.126.692	43,97%	-26,38%
23 ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ. ΤΡΟΦΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ	24.396.215	18,03%	30.143.671	24,05%	+23,56%
03 ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ ΥΔΡΟΒΙΑ	13.215.671	9,77%	19.523.840	15,57%	+47,73%

28 ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	2.058.405	1,52%	5.115.484	4,08%	+148,52%
85 - ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	5.147.882	3,80%	3.307.021	2,64%	-35,76%
25 - ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	1.829.014	1,35%	2.451.504	1,96%	+34,03%
31 ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	4.748.085	3,51%	2.229.173	1,78%	-53,05%
16 ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΚΡΕΑΤΩΝ, ΨΑΡΙΩΝ Ή ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΩΝ, ΜΑΛΑΚΙΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΣΠΟΝΔΥΛΩΝ ΥΔΡΟΒΙΩΝ	1.959.972	1,45%	1.603.613	1,28%	-18,18%
44 - ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	852.737	0,63%	1.357.373	1,08%	+59,18%
20 ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	1.664.629	1,23%	1.233.412	0,98%	-25,90%
ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	4.563.789	3,37%	3.270.357	2,61%	-28,34%

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Από την 8ψήφια ανάλυση των εισαγωγών, φαίνεται ότι τα σημαντικότερα εισαγόμενα προϊόντα είναι τα οχήματα (3 εκ των 10 κυριότερων κωδικών), τα ιχθυάλευρα, τα κατεψυγμένα χταπόδια και καλαμάρια, τα φωσφάτα/λιπάσματα και τα καλώδια από οπτικές ίνες. Όλοι οι κωδικοί, εκτός από ορισμένα επιβατικά οχήματα και τα καλώδια οπτικών ινών παρουσίασαν αύξηση.

Πίνακας 15: Ελληνικές εισαγωγές από το Μαρόκο – 10 κυριότερα προϊόντα 2024

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε εκ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκ. €	% στο σύνολο	
8ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας					
23012000 Αλεύρια, σκόνες και συσσωματώματα με μορφή σβόλων, από ψάρια ή καρκινοειδή (μαλακόστρακα), μαλάκια ή άλλα ασπόνδυλα υδρόβια.	24.396.215	18,03%	30.143.671	24,05%	+23,56%
87032210 Επιβατικά αυτοκίνητα, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκίνητα εμπορικής χρήσης και των αγωνιστικών αυτοκίνητα, με παλινδρομικό εμβολοφόρο κινητήρα με ανάφλεξη με ηλεκτρικούς σπινθήρες (με κυλινδρισμό που υπερβαίνει τα 1 000 cm³ αλλά δεν υπερβαίνει τα 1 500 cm³), καινούρια.	24.507.942	18,11%	26.597.126	21,22%	+8,52%
87032110 Επιβατικά αυτοκίνητα, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκίνητα εμπορικής χρήσης και των αγωνιστικών αυτοκίνητα, με	20.036.030	14,81%	16.871.070	13,46%	-15,80%

παλινδρομικό εμβολοφόρο κινητήρα με ανάφλεξη με ηλεκτρικούς σπινθήρες (με κυλινδρισμό που δεν υπερβαίνει τα 1 000 cm ³), καινούρια.					
03075200 Κατεψυγμένα χταπόδια	8.772.126	6,48%	13.098.994	10,45%	+49,33%
87034010 Άλλα οχήματα, εξοπλισμένα και με παλινδρομικό εμβολοφόρο κινητήρα με ανάφλεξη με ηλεκτρικούς σπινθήρες. Καινούργια	0	0%	10.235.136	8,16%	---
03074331 Καλαμάρια κατεψυγμένα	2.934.011	2,17%	5.257.980	4,19%	+79,21%
28352600 Άλλα φωσφορικά του ασβεστίου	2.058.405	1,52%	4.640.867	3,70%	+125,46%
85447000 Καλώδια από οπτικές ίνες, μεμονωμένα επενδυμένες, έστω και αν περιέχουν ηλεκτρικούς αγωγούς ή φέρουν	5.145.172	3,80%	3.276.590	2,61%	-36,32%
25101000 Φωσφορικά ασβέστια και φωσφορικά αργιλασβέστια, φυσικά, και κιμωλίες φωσφορικές, μη αλεσμένα	1.568.504	1,16%	2.188.909	1,75%	+39,55%
31055900 Λιπάσματα ορυκτά ή χημικά που περιέχουν τα δύο λιπαντικά στοιχεία άζωτο (εκτός από νιτρικά) και φωσφόρο (εκτός από διυδρογονορθοφωσφορικό αμμώνιο μονοαμμωνιακό φωσφορικό άλας, υδρογονορθοφωσφορικό διαμμώνιο διαμμωνικό φωσφορικό άλας, καθώς και εκτός από αυτά που παρουσιάζονται είτε σε δισκία ή παρόμοια σχήματα, είτε σε συσκευασίες με μεικτό βάρος <= 10 kg)	1.341.435	0,99%	2.186.732	1,74%	+63,01%

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

2.1.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Το ισοζύγιο υπηρεσιών είναι σταθερά πλεονασματικό για την χώρα μας. Λόγω μείωσης των πληρωμών και αύξησης των εισπράξεων, το 2024, το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών αυξήθηκε οριακά κατά 1,3%, σε σχέση με το 2023, φτάνοντας τα 144,51 εκ. €. Οι συνολικές εισπράξεις από το Μαρόκο, το 2023, έφτασαν τα 172,17 εκ. €, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης του 0,6%.

Πίνακας 16: Ισοζύγιο υπηρεσιών

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Εισπράξεις (σε εκ. €)	97,58	80,82	105,28	178,79	171,21	172,17
Πληρωμές (σε εκ. €)	35,54	15,02	10,07	12,44	28,59	27,66
Ισοζύγιο υπηρεσιών (σε εκ. €)	+62,04	+65,80	+95,21	+166,35	+142,62	+144,51

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδας (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Οι εισπράξεις από θαλάσσιες μεταφορές επανήλθαν στην ανοδική τους πορεία το 2024, παρουσιάζοντας αύξηση 16,6% σε σχέση με το 2023 (όταν είχαν καταγράψει μείωση 16%), φτάνοντας τα 168,29 εκ. €. Οι εισπράξεις από θαλάσσιες μεταφορές αντιπροσωπεύουν το 98% του συνόλου των εισπράξεων από το Μαρόκο το 2024.

Όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες εισπράξεων παρουσίασαν μείωση. Ειδικώς οι ταξιδιωτικές εισπράξεις, από πάνω από 17 εκ. € το 2023 (είχαν τότε εξαπλασιαστεί), περιορίστηκαν σε μόλις 400.000 € το 2024, παραμένοντας σε χαμηλότερα επίπεδα από το 2022 (2,76 εκ. €) και ελαφρώς υψηλότερα του 2021 (0,29 εκ. €).

Πίνακας 17: Εισπράξεις της Ελλάδας από το Μαρόκο

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε εκ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκ. €	% στο σύνολο	
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση BPM6					
Θαλάσσιες μεταφορές	144,34	84,30%	168,29	97,75%	+16,59%
Υπηρεσίες δημοσίου	2,58	1,51%	2,18	1,27%	-15,50%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	1,02	0,60%	0,92	0,53%	-9,80%
Ταξιδιωτικές	17,24	10,06%	0,40	0,23%	-97,68%
Λοιπές μεταφορές	0,49	0,29%	0,29	0,17%	-40,82%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	3,89	2,27%	0,09	0,05%	-97,69%
Κατασκευαστικές	1,59	0,93%	0,00	0,00%	-100,00%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	0,06	0,03%	0,00	0,00%	-100,00%

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδας (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

Οι πληρωμές προς το Μαρόκο κινούνται σε χαμηλά επίπεδα (27,66 εκ. € το 2024), με τις πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες (8,64 εκ. € το 2024, -38,7% σε σχέση με το 2023) και τις πληρωμές για λοιπές, εκτός θαλάσσιων, μεταφορές (7,17 εκ. € το 2024, +3% σε σχέση με το 2023) να αποτελούν πάνω από το ήμισυ των συνολικών πληρωμών. Το 2024, όλες οι κατηγορίες πληρωμών παρουσίασαν αύξηση, εκτός από τις πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες.

Πίνακας 18: Πληρωμές της Ελλάδας στο Μαρόκο

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία σε εκ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκ. €	% στο σύνολο	
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση BPM6					
Ταξιδιωτικές	14,09	49,28	8,64	31,24%	-38,68%
Λοιπές μεταφορές	6,96	24,34%	7,17	25,92%	3,02%
Θαλάσσιες μεταφορές	3,11	10,88%	3,95	14,28%	27,01%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	0,42	1,47%	2,50	9,04%	495,24%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	1,07	3,74%	1,51	5,46%	41,12%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές	0,49	1,71%	1,37	4,95%	179,59%
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές υπηρεσίες	1,43	5,00%	1,34	4,84%	-6,29%

Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	0,62	2,17%	0,69	2,49%	11,29%
Υπηρεσίες δημοσίου	0,40	1,40%	0,44	1,59%	10,00%
Κατασκευαστικές	0,00		0,05	0,18%	---

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδας (επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Ραμπάτ)

2.2 Άμεσες επενδύσεις

2.2.1 Επενδύσεις της Ελλάδας στο Μαρόκο

Ο αριθμός επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων, που δραστηριοποιούνται στο Μαρόκο, είναι μικρός, με αντικείμενο δραστηριοποίησης κυρίως τους τομείς των κατασκευών, λιμενικών έργων και χημικών. Από τις υφιστάμενες συνεργασίες αναφέρονται οι εξής:

- Η Archirodon Group δραστηριοποιείται σε κατασκευαστικά έργα στο Μαρόκο. Από το 2019, έχει αναλάβει την επέκταση του λιμένα του κρατικού Ομίλου Φωσφάτων και Παραγώνων (OCP), στην πόλη Laayoune.
- Η Atlantic Dredging, εταιρεία ελληνικών συμφερόντων, δραστηριοποιείται στον τομέα των λιμενικών έργων (βυθοκορήσεις), έχοντας πολυετή παρουσία στο Μαρόκο (λιμένες Casablanca, El Jeddida, Safi, Essaouira, Agadir, Laayoune, Mohamedia, Kenitra, Asila, Tangiers, Nador).
- Η Karachim, εταιρεία παραγωγής χημικών πρώτων υλών για προϊόντα προσωπικής και οικιακής φροντίδας, διαθέτει παραγωγική μονάδα στην περιοχή Jorf Lasfar, τα τελευταία περίπου 25 χρόνια.
- Η Intralot έχει παρουσία στην αγορά τυχερών παιγνίων του Μαρόκου από το 2010, μέσω της θυγατρικής της Intralot Maroc, η οποία συνεργάζεται με την κρατική εταιρεία διαχείρισης τυχερών παιγνίων του Μαρόκου (MDJS).
- Επί του παρόντος και άλλες ελληνικές εταιρείες βρίσκονται σε διαδικασία ίδρυσης θυγατρικών στο Μαρόκο.
- Ο ναυτιλιακός Όμιλος Attica Group, γνωστοποίησε, τον Απρίλιο του 2024, την πώληση στην σουηδική Stena Line Holding BV της εταιρικής του συμμετοχής, ποσοστού 49%, στο μετοχικό κεφάλαιο της ελληνο-μαροκινής ναυτιλιακής Africa Morocco Link (AML), το οποίο κατείχε μέσω θυγατρικής. Η AML, η οποία ιδρύθηκε το 2016 από την Attica Group και την μαροκινή τράπεζα Bank Of Africa, εξυπηρετεί το δρομολόγιο Tanger Med (εμπορικός λιμένας Ταγγέρης) - Algeciras (Ισπανία).
- Τον Απρίλιο του 2024, ολοκληρώθηκε η συμφωνία μεταξύ Energean και Chariot, όσον αφορά την ανάπτυξη του διαπιστωμένου υπεράκτιου κοιτάσματος Anchois, στις βόρειες ακτές του Μαρόκου στον Ατλαντικό (ανοικτά της Larache, μεταξύ Ραμπάτ και Ταγγέρης). Βάσει της εν λόγω συμφωνίας, η Energean απέκτησε από την Chariot το 45% στην άδεια Lixus, καθώς και το 37,5% στην άδεια Rissana. Τον Σεπτέμβριο του 2024 η Energean ολοκλήρωσε τις διερευνητικές γεωτρητικές εργασίες στο Anchois, ωστόσο τα αποτελέσματα της γεώτρησης ήταν χαμηλότερα από τις αρχικές προσδοκίες. Τελικά, τον Μάιο του 2025, η Chariot ανακοίνωσε ότι η Energean επέστρεψε τα υπεράκτια δικαιώματά της στο Μαρόκο. Η Chariot είναι πλέον διαχειριστής κατέχοντας το 75% σε κάθε άδεια, με τον μαροκινό ONHYM (Office National des Hydrocarbures et des Mines) να διατηρεί το υπόλοιπο 25%.

Πίνακας 19: Επενδύσεις της Ελλάδας στο Μαρόκο

σε εκ. €	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ροές	0	-6,27	-6,27	-0,34	0,57	0,57
Απόθεμα	0,20	-14,31	-14,29	-14,45	-15,41	N/A

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδας

2.2.2 Επενδύσεις του Μαρόκου στην Ελλάδα

Πίνακας 20: Επενδύσεις του Μαρόκου στην Ελλάδα

σε εκ. €	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ροές	0,10	0	1,52	0,41	-0,50	0,50
Απόθεμα	0,25	0,24	1,40	1,68	1,63	N/A

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδας

2.3 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας - Μαρόκου

Οι βασικές, σε ισχύ, Συμφωνίες που περιλαμβάνονται στο θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Μαρόκου είναι οι εξής:

Συμφωνίες	Έναρξη ισχύος
- Συμφωνία Οικονομικής, Επιστημονικής και Τεχνικής Συνεργασίας Σύγκληση 1ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής Σύγκληση 2ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής Σύγκληση 3ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής Σύγκληση 4ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής Σύγκληση 5ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής Σύγκληση 6ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής Σύγκληση 7ης συνόδου Μεικτής Διϋπουργικής Επιτροπής	24.10.1975 Αθήνα, 24.9.1980 Ραμπάτ, 27.11.1987 Αθήνα, 15.11.1991 Ραμπάτ, 15.4.1997 Αθήνα, 10.11.2000 Ραμπάτ, 20.3.2007 Αθήνα, 18.10.2010
- Συμφωνία περί αποφυγής διπλής φορολογίας επί του εισοδήματος από την εκμετάλλευση πλοίων και αεροσκαφών	5.5.1984
- Συμφωνία συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού	16.2.1994
- Συμφωνία αμοιβαίας ενθάρρυνσης και προστασίας των επενδύσεων	17.6.2000
- Συμφωνία αεροπορικών μεταφορών	17.3.2003
- Σύμβαση για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος	17.11.2010
- Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού και του Συμβουλίου Ανταγωνισμού του Μαρόκου	29.3.2022
- Μνημόνιο συνεργασίας ΣΕΒ και CGEM	19.3.2007
- Μνημόνιο συνεργασίας ΣΕΒ και CGEM (ίδρυση Μεικτού Επιχειρηματικού Συμβουλίου Ελλάδος-Μαρόκου)	7.9.2011
- Μνημόνιο συνεργασίας ΣΕΒ και CGEM (ενεργοποίηση Μεικτού Επιχειρηματικού Συμβουλίου Ελλάδος-Μαρόκου, υπογραφή στο πλαίσιο της πιο πρόσφατης επιχειρηματικής αποστολής του ΣΕΒ στην Καζαμπλάνκα)	5.5.2018

2.4 Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας 2024

- Έναρξη διαδικασίας διαπραγμάτευσης Κτηνιατρικού Πιστοποιητικού για εξαγωγή παρασκευασμάτων κρέατος από την Ελλάδα στο Μαρόκο, σε συνεννόηση με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, κατόπιν σχετικού ενδιαφέροντος Ελλήνων εξαγωγέων.
- Συμμετοχή Γραφείου ΟΕΥ Ραμπάτ στην 2η Διαδικτυακή Συνάντηση Εργασίας ΣΕΓΜ, ΣΕΣΜΑ και στελεχών κλάδου ΟΕΥ για τις αγορές χωρών της Αφρικής και του Αραβικού Κόλπου (31/10/2024). Παρουσίαση ευκαιριών που προσφέρονται στο Μαρόκο για δραστηριοποίηση ελληνικών μελετητικών ή/και συμβουλευτικών εταιρειών.
- Συμμετοχή Γραφείου ΟΕΥ Ραμπάτ στο 2ο Οικονομικό Κοινοβουλευτικό Φόρουμ για την Ευρωμεσογειακή και τη περιοχή του Κόλπου, που διοργανώθηκε από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση της Μεσογείου - PAM (Μαρακές, 11-12 Ιουλίου 2024). Συνδρομή Ελληνικής Κοινοβουλευτικής Αντιπροσωπείας.
- Συμμετοχή Γραφείου ΟΕΥ Ραμπάτ στο 6ο Φόρουμ της Ένωσης για την Μεσόγειο για το Εμπόριο και τις Επενδύσεις, υπό τη διοργάνωση της Γραμματείας της Ένωσης για την Μεσόγειο (UfM) και την υποστήριξη του Γερμανικού Οργανισμού Διεθνούς Συνεργασίας (Ραμπάτ, 7 Νοεμβρίου 2024).
- Συμμετοχή Γραφείου ΟΕΥ Ραμπάτ στην ετήσια συνάντηση του Δικτύου Επιχειρηματικής Ακεραιότητας MENA-ΟΟΣΑ (MOBIN), υπό τη συμπροεδρία της Εθνικής Αρχής Πρόληψης και Καταπολέμησης της Διαφθοράς του Μαρόκου και της Γαλλικής Υπηρεσίας Καταπολέμησης της Διαφθοράς (Ραμπάτ, 2-3/7/2024).
- Συνάντηση με την Υπεύθυνη Διεθνών Σχέσεων της CGEM (Γενική Συνομοσπονδία Μαροκινών Επιχειρήσεων) προς διερεύνηση τομέων κοινού ενδιαφέροντος για διμερή επιχειρηματική συνεργασία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση διαδικτυακής συνάντησης μεταξύ θεσμικών επιχειρηματικών φορέων Ελλάδας και Μαρόκου.
- Επίσκεψη Γραφείου ΟΕΥ Ραμπάτ στο Africa Investment Forum Market Days 2024 (Ραμπάτ, 4-6 Δεκεμβρίου 2024). Επαφές με μαροκινά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, χρηματοδοτικούς φορείς και μεγάλες ξένες εταιρείες με επενδυτική παρουσία στο Μαρόκο.
- Επίσκεψη στην 2η Διεθνή Έκθεση Τεχνολογίας Gitex Africa (Μαρακές, 29-31/5/2024). Συνδρομή συμμετέχουσας ελληνικής εταιρείας. Ενημέρωση ελληνικών Φορέων για επόμενη διοργάνωση.
- Επίσκεψη στην 16η Διεθνή Αγροτική Έκθεση "SIAM" (Μεκνές, 22-28.4.2024). Ενημέρωση ελληνικών Φορέων και επαφές με δημόσιους και ιδιωτικούς Φορείς τους αγροδιατροφικού τομέα.
- Συνεισφορά σε ενημέρωση μαροκινών Φορέων και μεγάλων μαροκινών εταιρειών των κλάδων της ενέργειας και των κατασκευών για το 13ο Αραβο-Ελληνικό Οικονομικό Φόρουμ, το οποίο διοργανώθηκε από το Αραβο-Ελληνικό Επιμελητήριο Εμπορίου και Ανάπτυξης (Αθήνα, 27-28/11/2024).
- Ενημέρωση μαροκινών Φορέων και συνδρομή στον εντοπισμό Μαροκινών ομιλητών για το 1ο Αραβο-Ελληνικό Συνέδριο για την Υγεία, το οποίο διοργανώθηκε από το Αραβο-Ελληνικό Επιμελητήριο Εμπορίου και Ανάπτυξης (Αθήνα, 22-23/3/2024).
- Ενημέρωση μαροκινών Επιμελητηρίων και επαγγελματικών Φορέων για το Πρόγραμμα Φιλοξενίας Ξένων Εμπορικών Επισκεπτών (Hosted Buyers Program) σε κλαδικές εκθέσεις

στην Ελλάδα (FOOD EXPO, GLOBAL PACK & FOODTECH, ARTOZA, XENIA), κατόπιν συνεννόησης με την Forum AE.

- Εκπόνηση μελέτης για τον τομέα των ΑΠΕ στο Μαρόκο.
- Εκπόνηση μελέτης για τον τομέα του τουρισμού στο Μαρόκο.
- Ενημέρωση ελληνικών επαγγελματικών φορέων για μεγάλους δημόσιους διαγωνισμούς στο Μαρόκο, καθώς και για αλλαγές στην νομοθεσία της χώρας, όσον αφορά υποχρεωτικά πρότυπα και μέτρα εμπορικής άμυνας.
- Συνδρομή ελληνικών εξαγωγικών επιχειρήσεων, κατόπιν αιτήματός τους, μέσω παροχής ζητούμενων πληροφοριών, αποστολής στοχευμένων καταλόγων με εγχώριους εισαγωγείς και πληροφόρησης αναφορικά με τις ευκαιρίες εισόδου των συγκεκριμένων προϊόντων στην μαροκινή αγορά.

3 Συμπεράσματα – προτάσεις

3.1 Προοπτική ανάπτυξης διμερούς οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας

Η διμερής επιχειρηματική και εμπορική συνεργασία διαθέτει ευρέα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Η διερεύνηση των συγκεκριμένων ανά τομέα ευκαιριών προϋποθέτει την επιδίωξη, από πλευράς των ελληνικών επιχειρήσεων, ανάπτυξης άμεσων διαπροσωπικών σχέσεων με τους μαροκινούς επιχειρηματίες, δεδομένης της μαροκινής επιχειρηματικής κουλτούρας.

Προοπτικές εντοπίζονται, ιδιαίτερως, αλλά όχι αποκλειστικά, στους τομείς που αναγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 21: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση – Αιτιολόγηση
Κατασκευές Δομικά υλικά Κτιριακός εξοπλισμός	<p>Ο κατασκευαστικός τομέας είναι διαχρονικά ένας από τους πλέον στρατηγικούς και δυναμικούς της μαροκινής οικονομίας, λόγω αυξημένων οικοδομικών αναγκών, εκτεταμένων προγραμμάτων δημοσίων έργων (λιμένες, αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, φράγματα) και τακτικών δράσεων στεγαστικής πολιτικής. Τα μεγάλα δημόσια και ιδιωτικά έργα που προγραμματίζονται εν όψει της διοργάνωσης του Παγκόσμιου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου το 2030 ενισχύουν έτι περαιτέρω εν λόγω δυναμική.</p> <p>Συνεπώς, ευκαιρίες εντοπίζονται τόσο για τις ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες και εταιρείες μελετών (ειδικώς όσον αφορά την συμμετοχή σε δημόσια έργα, ανεξάρτητα ή σε συνεργασία με εγχώριες εταιρείες), όσο και για τις ελληνικές εταιρείες δομικών υλικών.</p> <p>Ευρύ περιθώριο περαιτέρω ανάπτυξης των ελληνικών εξαγωγών δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού εντοπίζεται όσον αφορά ειδικά ασφάλτο, πέτρες, μάρμαρα, χρώματα, μονωτικά, πάνελ, επιχρίσματα, σωλήνες, γεωμεμβράνες, μεταλλικά τεχνουργήματα, εργαλεία, ηλεκτρολογικό και υδραυλικό εξοπλισμό, θερμοσίφωνες, εγκαταστάσεις κλιματισμού, είδη υγιεινής, συσκευές, συστήματα ασφαλείας, συστήματα αυτοματισμού, συστήματα σκίασης κ.α.</p> <p>Μεγάλες κλαδικές εκθέσεις:</p> <ul style="list-style-type: none">- Salon International du Bâtiment, (SIB) - επόμενη διοργάνωση 25-29 Νοεμβρίου 2026- Expo du BTP - επόμενη διοργάνωση δεν έχει ακόμα ανακοινωθεί (οι διοργανωτές έχουν εκδηλώσει ειδικό ενδιαφέρον για την

	<p>συμμετοχή ελληνικών εταιρειών σε προνομιακές τιμές ενοικίασης εκθεσιακού χώρου).</p> <p>Περισσότερες πληροφορίες μπορούν να αναζητηθούν στην μελέτη του Γραφείου μας για τον τομέα των δομικών υλικών στο Μαρόκο, η οποία είναι διαθέσιμη στην διαδικτυακή πύλη Agora, στον εξής σύνδεσμο: https://agora.mfa.gr/infocfiles-menu/infocfile/84616.</p>
<p>Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας</p>	<p>Αναγνωρίζοντας την ενεργειακή επισφάλεια που προκύπτει από την εξωτερική εξάρτηση από εισαγόμενα ορυκτά καύσιμα και το μεγάλο εγχώριο δυναμικό ΑΠΕ, η χώρα επιδιώκει, συνεπώς, την αξιοποίηση του αιολικού και ηλιακού δυναμικού της (και προσφάτως των προοπτικών που εντοπίζονται στον τομέα του πράσινου υδρογόνου), με το βλέμμα στραμμένο τόσο στην τροφοδότηση της εγχώριας αγοράς, όσο και στην πραγματοποίηση εξαγωγών, καταφέροντας να συγκεντρώνει σημαντική δημόσια, αναπτυξιακή και ιδιωτική χρηματοδότηση.</p> <p>Η εθνική ενεργειακή στρατηγική, η οποία υιοθετήθηκε το 2009, στοχεύει στην αύξηση του μεριδίου συμμετοχής των ΑΠΕ στην συνολική εγκατεστημένη ισχύ σε πάνω από 52%, έως το 2030, ενώ σύμφωνα με τον εθνικό οδικό χάρτη υδρογόνου, το Μαρόκο έχει τη δυνατότητα να καλύψει περίπου το 4% της σχετικής παγκόσμιας ζήτησης.</p> <p>Ευκαιρίες για τις ελληνικές επιχειρήσεις εντοπίζονται όσον αφορά την κατασκευή υποδομών παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, παραγόμενης από ΑΠΕ (ανεξάρτητα ή σε συνεργασία με ευρωπαϊκές ή μαροκινές εταιρείες), καθώς και την εξαγωγή προς το Μαρόκο συναφούς εξοπλισμού.</p> <p>Όσον αφορά τον εξοπλισμό ΑΠΕ, το Μαρόκο προσφέρει ευκαιρίες σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους εξής τομείς: ηλεκτρικά εξαρτήματα, γεννήτριες, ηλιακοί θερμοσίφωνες, μπαταρίες/φορτιστές, εξοπλισμός συγκεντρωμένης ηλιακής ενέργειας (CSP), φωτοβολταϊκά (PV), διακόπτες, εφαρμογές υψηλής/μέσης/χαμηλής τάσης, τεχνική εκπαίδευση για επισκευή και συντήρηση σχετικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμός αιολικής ενέργειας, έξυπνοι μετρητές, αισθητήρες, ηλεκτρολύτες.</p> <p>Όσον αφορά τους δημόσιους διαγωνισμούς έργων ΑΠΕ και πράσινου υδρογόνου, οι τρέχουσες δημοπρατήσεις βρίσκονται διαθέσιμες στην διαδικτυακή πύλη της Υπηρεσίας MASEN: https://etendering.masen.ma/index.php?page=entreprise.EntrepriseHome&goto=&lang=en.</p>

	<p>Μεγάλες κλαδικές εκθέσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Solaire Expo Maroc - επόμενη διοργάνωση 10-12 Φεβρουαρίου 2026 - Elec expo, EneR Event, Tronica Expo – επόμενη διοργάνωση 26-29 Νοεμβρίου 2025 - World Power-to-X Summit - επόμενη διοργάνωση 1-2 Οκτωβρίου 2025 - Global Green Event by Pollutec - επόμενη διοργάνωση 14-17 Οκτωβρίου 2026 <p>Περισσότερες πληροφορίες μπορούν να αναζητηθούν στην μελέτη του Γραφείου μας για τον τομέα των ΑΠΕ στο Μαρόκο, η οποία είναι διαθέσιμη στην διαδικτυακή πύλη Agora, στον εξής σύνδεσμο: https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/87650.</p>
<p>Διαχείριση Υδάτινων Πόρων Αφαλάτωση Επεξεργασία λυμάτων Τεχνολογίες επεξεργασίας και εξοικονόμησης νερού</p>	<p>Η διαχείριση των υδάτινων πόρων αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η μαροκινή οικονομία. Καθώς το Μαρόκο βρίσκεται σε κατάσταση διαρθρωτικής λειψυδρίας (η διαθεσιμότητα των υδάτινων πόρων έχει μειωθεί κατά 80% μέσα σε 50 χρόνια), η ξηρασία έχει ιδιαίτερως δυσμενείς επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα, ο οποίος καταναλώνει σημαντικές ποσότητες νερού (85% των πόρων), την στιγμή που εξακολουθεί να αποτελεί βασικό πυλώνα της μαροκινής οικονομίας, συνεισφέροντας το 14% του ΑΕΠ και απασχολώντας περίπου το 40% του ενεργού πληθυσμού της χώρας.</p> <p>Προς διαχείριση της εν λόγω κατάστασης, το Μαρόκο έχει ήδη υιοθετήσει μία σειρά μέτρων με σκοπό την ενίσχυση των υποδομών ύδρευσης (για παράδειγμα κατασκευή φραγμάτων, εγκαταστάσεων αφαλάτωσης και επεξεργασίας λυμάτων), βάσει του Εθνικού Προγράμματος Παροχής Πόσιμου Νερού και Νερού Άρδευσης για την περίοδο 2020-2027, του οποίου ο προϋπολογισμός φτάνει τα 143,9 δισ. DH (περίπου 14,39 δισ. €).</p> <p>Η διαρκής επιδίωξη της Μαροκινής Κυβέρνησης για ένταξη στην εθνική οικονομία και βιομηχανία νέων εργαλείων και μεθόδων εξοικονόμησης και αποτελεσματικότερης διαχείρισης των υδάτινων πόρων (με το βλέμμα στραμμένο σε πλήθος τομέων, από την άρδευση, μέχρι την παραγωγή πράσινου υδρογόνου), δημιουργεί ευκαιρίες τόσο θεσμικής, όσο και επιχειρηματικής συνεργασίας (μεταφορά τεχνογνωσίας, κατασκευή σχετικών υποδομών, εξαγωγή εξοπλισμού αφαλάτωσης και διαχείρισης υδάτινων πόρων).</p>

<p>Θαλάσσιες Μεταφορές</p>	<p>Το Μαρόκο αποτελεί κόμβο μεταφοράς εμπορευμάτων, αλλά και επιβατών, μεταξύ Αφρικής και Ευρώπης, και όχι μόνο. Η χώρα διαθέτει 43 λιμένες, από τους οποίους 14 εμπορικοί, 22 αλιευτικοί και 7 μαρίνες σκαφών αναψυχής.</p> <p>Το λιμενικό συγκρότημα «Tanger Med» αποτελεί το μεγαλύτερο λιμάνι διαμετακομιστικού εμπορίου στην Αφρική και από τα μεγαλύτερα της Μεσογείου. Το 2024, διακινήθηκαν συνολικά 142 εκ. τόνοι εμπορευμάτων (+16,2% σε σχέση με το 2023) και 10,2 εκ. εμπορευματοκιβώτια (+18,8% σε σχέση με το 2023).</p> <p>Επιπλέον, έχει ήδη ξεκινήσει η κατασκευή των δύο νέων μεγάλων λιμένων «New Port of Nador West-Med» και «New Port of Dakhla Atlantique», στο Nador και στην Dakhla αντίστοιχα, τα οποία προγραμματίζεται να υπερβούν σε χωρητικότητα το «Tanger-Med».</p> <p>Η δυναμική αυτή δημιουργεί προοπτικές τόσο θεσμικής, όσο και επιχειρηματικής συνεργασίας στον τομέα των θαλασσιών μεταφορών, τομέα ιδιαίτερης βαρύτητας για την ελληνική οικονομία. Έχει εκδηλωθεί, παλαιότερα, ενδιαφέρον από την μαροκινή πλευρά για συνεργασία με Έλληνες εφοπλιστές στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών.</p>
<p>Αγροτικός και αλιευτικός εξοπλισμός Ενδιάμεσα προϊόντα Τεχνολογίες επεξεργασίας τροφίμων</p>	<p>Η αγροτική παραγωγή αποτελεί έναν πολύ σημαντικό τομέα της μαροκινής οικονομίας, ο οποίος απασχολεί περίπου το 40% του συνολικού πληθυσμού.</p> <p>Η χώρα έχει σημαντική εγχώρια παραγωγή των περισσότερων αγροτικών προϊόντων μεσογειακής διατροφής, η οποία, ωστόσο, δυσκολεύεται να καλύψει την εσωτερική ζήτηση σε περιόδους ξηρασίας (πχ. σιτηρά, μέλι κ.α.) και έντονης κατανάλωσης (πχ. περίοδος ραμαζανιού), οπότε η επιπλέον ζήτηση καλύπτεται με εισαγωγές. Το ζήτημα της διατροφικής ασφάλειας και των αυξημένων αναγκών για εισαγωγή σιτηρών, απασχολεί έντονα την μαροκινή κυβέρνηση, ιδιαίτερα λόγω της έντονης ξηρασίας.</p> <p>Ευκαιρίες στον αγρο-διατροφικό τομέα εντοπίζονται όσον αφορά συγκεκριμένα προϊόντα (π.χ. δενδρύλλια, αρωματικά φυτά, μέλι, ακτινίδια, χαρούπια, γαλακτοκομικά, μαστίχα, σιτηρά, συγκεκριμένα αλιεύματα, γλυκίσματα, πίτες, snacks, κ.α.) και, κυρίως, τον αγροτικό, κτηνοτροφικό και αλιευτικό εξοπλισμό, τα ενδιάμεσα προϊόντα (π.χ. ζωοτροφές, παρασιτοκτόνα), καθώς και</p>

	<p>προϊόντα και τεχνολογίες επεξεργασίας και αξιοποίησης αγρο-διατροφικών προϊόντων, τυποποίησης και ποιοτικού ελέγχου. Σημειώνεται, ότι τα διατροφικά προϊόντα που απευθύνονται στην μαροκινή αγορά πρέπει να είναι χαλάλ.</p> <p>Υγειονομικά πιστοποιητικά μεταξύ Ελλάδας και Μαρόκου έχουν ήδη συμφωνηθεί όσον αφορά τις εξαγωγές (i) αλιευτικών προϊόντων, (ii) γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, (iii) μελιού και προϊόντων μελισσοκομίας και (iv) τροφών για ζώα συντροφιάς.</p> <p>Επενδυτικές και εξαγωγικές ευκαιρίες (εξοπλισμός, τεχνογνωσία) εντοπίζονται και στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας.</p> <p>Μεγάλες κλαδικές εκθέσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Salon International de l’Agriculture au Maroc (SIAM) - επόμενη διοργάνωση Απρίλιος 2026 - Halieutis - επόμενη διοργάνωση Φεβρουάριος 2027.
--	--

Συμπληρωματικά προς τα ανωτέρω, συγκρατούνται, επίσης, τα ακόλουθα:

- Προοπτικές εντοπίζονται και στους ακόλουθους τομείς (εντός παρενθέσεως οι αντίστοιχες κλαδικές εκθέσεις): χημικά και πλαστικά (Plast Expo), ιατρικός εξοπλισμός (Morocco Medical Expo), καινοτομία, ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες (Gitex Africa).
- Η ανελαστική εξάρτηση από τις εισαγωγές πετρελαιοειδών (πετρέλαιο, υδροποιημένα αέρια πετρελαίου, φυσικό αέριο, λιπαντικά, άνθρακας, άσφαλτος οδοποιίας), με μερίδιο 20% επί του συνόλου των εισαγωγών της χώρας, δημιουργεί ευρύ περιθώριο για διατήρηση και αύξηση των εξαγωγών επεξεργασμένων καυσίμων, λιπαντικών και υδροποιημένων αερίων πετρελαίων, η τιμή λιανικής πώλησης των οποίων καθορίζεται και επιδοτείται από το κράτος.
- Προκλήσεις όσον αφορά την εμπορική συνεργασία, προκύπτουν λόγω της επιδίωξης της Μαροκινής Κυβέρνησης, ειδικώς μετά την πανδημία, για ενίσχυση της αυτάρκειας της μαροκινής οικονομίας, μέσω προστασίας / ανάπτυξης της εγχώριας βιομηχανικής βάσης και μείωσης του εμπορικού ελλείμματος. Συγκεκριμένα, εφαρμόζεται Πολιτική Υποκατάστασης Εισαγωγών για ορισμένες κατηγορίες προϊόντων (π.χ. φάρμακα), σε συνδυασμό με προώθηση του brand “made in Morocco”, μέτρα εμπορικής άμυνας για βιομηχανικά προϊόντα, υποχρεωτικά πρότυπα, πιστοποιητικά και διαδικασίες αδειοδότησης, ειδικώς για βιομηχανικά και ηλεκτρονικά προϊόντα.
- Το Μαρόκο, πέρα από τις ευκαιρίες που προσφέρει η εσωτερική του αγορά (πληθυσμός 36 εκ.), μπορεί να προσφέρει και πολύτιμους διαύλους πρόσβασης στις

αγορές όλης της Αφρικής, και ιδίως της Δυτικής Αφρικής. Η συνεργασία Ελλήνων εξαγωγέων με μαροκινά δίκτυα διανομής μπορεί να προωθήσει την εξωστρέφεια των ελληνικών προϊόντων σε πιο μακρινές (και άρα πιο δύσκολα προσβάσιμες) αφρικανικές αγορές.

3.2 Προοπτική προώθησης των επενδύσεων

Προοπτικές για προσέλκυση μαροκινών επενδύσεων εντοπίζονται, κυρίως, όσον αφορά την αγορά ακινήτων από Μαροκινούς που διαθέτουν οικονομική επιφάνεια, με βάση τα προβλεπόμενα στον ελληνικό νόμο κίνητρα και προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με τον Νέο Επενδυτικό Χάρτη του Μαρόκου και τις προτεραιότητες των αρμόδιων μαροκινών Αρχών (Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου, Μαροκινή Υπηρεσία για την Ανάπτυξη Επενδύσεων και Εξαγωγών – AMDIE), τομείς προτεραιότητας για την προσέλκυση ΑΞΕ στο Μαρόκο είναι οι εξής:

- βιομηχανία (αυτοκινητοβιομηχανία, αεροναυπηγική, κλωστοϋφαντουργία, αγρο-διατροφική βιομηχανία, φαρμακοβιομηχανία)
- τεχνολογία / ψηφιακά συστήματα
- μεταφορές / logistics
- εξωτερική ανάθεση (outsourcing)
- ΑΠΕ – πράσινο υδρογόνο, υδατοκαλλιέργεια
- διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτων

Βάσει του νέου μαροκινού Επενδυτικού Χάρτη και των σχετικών Διαταγμάτων που έχουν εκδοθεί, η συνολική κρατική χρηματοδότηση ενός επενδυτικού έργου μπορεί να φτάσει έως και το 30% του συνολικού ποσού της ιδιωτικής επένδυσης, με το ακριβές ποσοστό να καθορίζεται βάσει συγκεκριμένων γενικών (θέσεις εργασίας, συμμετοχή γυναικών, βιώσιμη ανάπτυξη), τοπικών και τομεακών προμοδοτήσεων. Ειδική πρόβλεψη υφίσταται για επενδύσεις που, βάσει ορισμένων κριτηρίων, θεωρούνται στρατηγικού χαρακτήρα.

Λαμβάνοντας υπόψη το πλήθος των Συμφωνιών Ελευθέρων Συναλλαγών που έχει συνάψει το Μαρόκο, η δραστηριοποίηση στην μαροκινή αγορά μεταφράζεται σε ευνοϊκή πρόσβαση σε περίπου 100 αγορές παγκοσμίως, και ειδικά της ΕΕ, της Αφρικής και του Αραβικού κόσμου. Η πλήρης εφαρμογή της African Continental Free Trade Area, σε βάθος περίπου δεκαετίας, σε συνδυασμό με την γεωγραφική θέση του Μαρόκου και το εξαιρετικά υψηλό επίπεδο λιμενικών και εν γένει μεταφορικών υποδομών που διαθέτει η χώρα, εκτιμάται ότι θα ενισχύσουν ακόμη περισσότερο τον ρόλο του Μαρόκου ως πύλης εισόδου για όλη την Αφρική.

3.3 Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας

Στο πλαίσιο ενδεχόμενης μελλοντικής πραγματοποίησης της 8^{ης} Μεικτής Διυπουργικής Επιτροπής, αλλά όχι αποκλειστικά σε αυτό, θα μπορούσε να προγραμματιστεί και η πραγματοποίηση επιχειρηματικής αποστολής στο Μαρόκο (η τελευταία πραγματοποιήθηκε από τον ΣΕΒ το 2018).

Η ύπαρξη Επιχειρηματικού Συμβουλίου (ΣΕΒ - CGEM) δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για στενότερη άμεση συνεργασία μεταξύ των δύο επιχειρηματικών κοινοτήτων.

Η επανέναρξη απευθείας πτήσεων Αθήνα-Μαρακές (Aegean), από τον Δεκέμβριο του 2022, διευκολύνει τις μετακινήσεις μεταξύ των δύο χωρών. Η ενδεχόμενη επανέναρξη απευθείας πτήσεων Αθήνα-Καζαμπλάνκα, καθώς και η διατήρηση των πτήσεων και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, θα διευκόλυνε ακόμη περισσότερο τις επιχειρηματικές επαφές και τις τουριστικές ροές.

Τα επιχειρηματικά ήθη του Μαρόκου, σε συνδυασμό με την καλά εδραιωμένη στην μαροκινή αγορά παρουσία επιχειρήσεων και προϊόντων άλλων ευρωπαϊκών και μη χωρών (π.χ. Γαλλίας, Ισπανίας, Κίνας, Τουρκίας), καθιστούν απαραίτητη την συστηματική επιδίωξη διείσδυσης, από πλευράς ελληνικών επιχειρήσεων και προϊόντων. Ο παράγοντας εξοικονόμησης κόστους, καθώς και η ικανότητα προσαρμογής στα συναλλακτικά ήθη της χώρας και ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων, πρέπει να θεωρούνται ως καθοριστικές παράμετροι για την τελική επιλογή συνεργάτη εκ μέρους των μαροκινών επιχειρηματιών. Ο υφιστάμενος ανταγωνισμός επιβάλλει στους νεοεισερχόμενους στην μαροκινή αγορά την πραγματοποίηση δαπανών προβολής και τη διάθεση επαρκούς χρόνου δικτύωσης.

Προς επίτευξη μακροχρόνιων συνεργασιών με αξιόπιστους μαροκινούς συνεργάτες, κρίνεται απαραίτητη η διατήρηση τακτικών διαπροσωπικών επαφών, καθώς και η σταθερή συμμετοχή σε μεγάλες κλαδικές εκθέσεις στο Μαρόκο (για παράδειγμα Siam, Halieutis, Sib, Solaire, Gitex).

Ιδιαίτερως χρήσιμη κρίνεται η συμμετοχή της χώρας μας με εθνικό περίπτερο, σε σημαντικές διεθνείς εκθέσεις στο Μαρόκο, όπως στην αγροτική έκθεση Salon International de l'Agriculture (SIAM) και στην έκθεση κατασκευών και δημοσίων έργων Salon International du Bâtiment (SIB).

Η χρήση της αραβικής ή της γαλλικής γλώσσας μπορεί να διευκολύνει αρκετά την ανάπτυξη επαγγελματικών επαφών στο Μαρόκο, χωρίς, ωστόσο, να αποκλείεται η συνεννόηση στην αγγλική γλώσσα, ειδικά όσον αφορά τις μεγάλες επιχειρήσεις.

4 Παράρτημα - Χρήσιμες διευθύνσεις

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

▪ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΡΑΜΠΑΤ

Διεύθυνση: 18 Rue Aït Hdidou, Souissi, Rabat 10 000

Τηλέφωνο: +212 537638975

Email: gremb.rab@mfa.gr

Website: www.mfa.gr/missionsabroad/fr/morocco.html

▪ ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΡΑΜΠΑΤ

18 Rue Aït Hdidou, Souissi, Rabat 10 000

Τηλέφωνο: +212 537638975

Email: ecocom-rabat@mfa.gr

Website: www.agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/853

▪ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΡΑΜΠΑΤ

18 Rue Aït Hdidou, Souissi, Rabat 10 000

Τηλέφωνο: +212 537655454

Email: grcon.rab@mfa.gr

ΜΑΡΟΚΙΝΕΣ ΑΡΧΕΣ

▪ Επίσημη ιστοσελίδα του Βασιλείου του Μαρόκου - Πρόσβαση στην ιστοσελίδα του συνόλου των μαροκινών Κεντρικών και Περιφερειακών Αρχών
<https://www.maroc.ma/fr/contact-administration>

▪ Ιστότοπος με στοιχεία επικοινωνίας όλων των μαροκινών Υπουργείων και των εποπτευόμενων από αυτά Οργανισμών και Ερευνητικών Ινστιτούτων (κυρίως ευρύτερης οικονομικής φύσης)

<https://lof.finances.gov.ma/fr/liens-utiles/minist%C3%A8res-marocains>

▪ SECRETARIAT GENERAL DU GOUVERNEMENT

Διεύθυνση : Quartier administratif, Avenue Mohamed V, Rabat - Chellah, Rabat

Τηλ.: +212 537739295

Website: <https://www.sgg.gov.ma/>

▪ MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES DE LA COOPÉRATION AFRICAINE ET DES MAROCAINS RÉSIDANT À L'ÉTRANGER

Διεύθυνση : 7 rue F. Roosevelt, Rabat

Τηλ.: +212 537761125

Website : www.diplomatie.ma

▪ MINISTÈRE DE LA JUSTICE

Διεύθυνση : Place Mamounia, BP 1015 Rabat

Τηλ.: +212 537213737

Email: Mjustice@justice.gov.ma

Website: www.justice.gov.ma

▪ **MINISTERE DES HABOUS ET DES AFFAIRES ISLAMIQUES**

Διεύθυνση : Mechouar, Rabat
Τηλ.: +212 537766851 / +212 537766801
Website: <https://www.habous.gov.ma/fr/>

▪ **MINISTERE DE L'ECONOMIE ET DES FINANCES**

Διεύθυνση : Bd. Med V. Quartier Administratif Rabat – Chellah
Τηλ.: +212 537677501
Fax: +212 537677526
E-mail : internet@finances.gov.ma

▪ **MINISTERE DE L'EQUIPEMENT ET DE L'EAU**

Διεύθυνση : Quartier Administratif, BP597, Rabat-Chellah
Téléphone: +212 537684242
Fax: +212 537684170
Website: <https://www.equipement.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE L'EDUCATION NATIONALE, DU PRESCOLAIRE ET DES SPORTS**

Διεύθυνση : Siège central-Bab Rouah
Τηλ.: +212 537687219
Fax : +212 537771874
Website: <https://www.men.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE LA SANTE ET DE LA PROTECTION SOCIALE**

Διεύθυνση: 335. Avenue Mohamed V RABAT
Τηλ.: +212 537761025 /+212 537761403/ +212 537763662
Fax: +212 537763895
E-mail: Contact@sante.gov.ma
Website: <https://www.sante.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE L'AMENAGEMENT DU TERRITOIRE NATIONAL, DE L'URBANISME, DE L'HABITAT ET DE LA POLITIQUE DE LA VILLE**

Aménagement du Territoire National et Urbanisme

Διεύθυνση : Immeuble Fadaa Ennakhil 1 - Espace les Palmiers, Angle Av Mehdi Benbarka et Annakhil Hay Riad, Rabat 10000 - Maroc

Annexe I : Angle Michlifen et Bou Iblane, Agdal – 10000 – Rabat

Annexe II : Hassan, Rabat, Maroc

Τηλ.: +212 537565003

Email: contact@muat.gov.ma

Website : <https://muat.gov.ma/>

Habitat et Politique de la Ville

Διεύθυνση : Rues Al Jouaze & Al Joumaize, Rabat 10000, Maroc

Τηλ.: +212 537577372

Email: contact@mhpv.ma

Website: <https://muat.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE L'AGRICULTURE, DE LA PECHE MARITINE, DU DEVELOPPEMENT RURAL ET DES EAUX ET FORETS**

Διεύθυνση : Avenue Mohamed V, Quartier administratif Place Abdellah Chefchaouni B.P.607, Rabat

Telephone: +212 802002050

Email: agri.contact@gmail.com

Website: <https://www.agriculture.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE L'INCLUSION ECONOMIQUE, DE LA PETITE ENTREPRISE, DE L'EMPLOI ET DES COMPETENCES**

Διεύθυνση : Rue Al Jommayz, Hay riad, Rabat

Τηλ.: +212 537760521

Email: communication@emploi.gov.ma

Website: <https://miepeec.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE L'INDUSTRIE ET DU COMMERCE**

Διεύθυνση: Quartier administratif, Rabat, Maroc.

Τηλ.: +212 53776522

Website : <https://www.mcinet.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DU TOURISME, DE L'ARTISANAT ET DE L'ECONOMIE SOCIALE ET SOLIDAIRE**

Tourisme

Διεύθυνση : Av. Ennakhil, Hay Ryad-Rabat

Τηλ.: +212 537577800

Fax : +212 537577901

Website: <https://mtaess.gov.ma/fr/tourisme/>

Artisanat et Economie Sociale

Διεύθυνση : Avenue Mae Al Aynayne , Bp 6435, Haut Agdal , Rabat Instituts – Maroc

Téléphone: +212 537276290/91

Website: <https://mtaess.gov.ma/fr/artisanat>

▪ **MINISTERE DE L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR, DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE ET DE L'INNOVATION**

Διεύθυνση : Boulevard Mohamed Lyazidi - Hassan, BP : 4500 - RABAT

Téléphone: +212 5372175/01/02/03

Fax: +212 537217547

Email: contact@enssup.gov.ma

Website: <https://www.enssup.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE LA TRANSITION ENERGETIQUE ET DU DEVELOPPEMENT DURABLE**

Διεύθυνση : Rue Abou Marouane Essaadi BP : Rabat Instituts 6208 - Haut Agdal - Rabat – Maroc

Τηλ.: +212 537688400

Fax : +212 537688744

Email : contact@mem.gov.ma

Website: <https://www.mem.gov.ma>

▪ **MINISTERE DU TRANSPORT ET DE LA LOGISTIQUE**

Διεύθυνση : Avenue Mae Al Ainaine, Quartier Administratif - Agdal, Rabat BP 6381 Al Irfane-Rabat- CD

Τηλ.: +212 537679436

Fax : +212 537716953

Website: www.transport.gov.ma

▪ **MINISTERE DE LA JEUNESSE, DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION**

Jeunesse

Διεύθυνση : Avenue Ibn Sina, Rabat

Τηλ.: +212 537770419

Culture

Διεύθυνση : 1, Rue Ghandi, Rabat

Τηλ.: +212 537209400

Communication

Διεύθυνση : Avenue Allal El Fassi, Al Irfane, Rabat

Τηλ.: +212 537774274

Website: <https://mjcc.gov.ma/>

Email: contact@mjcc.gov.ma

▪ **MINISTERE DE LA SOLIDARITE, DE L'INSERTION SOCIALE ET DE LA FAMILLE**

Διεύθυνση : 47, Avenue Ibn Sina, Agdal

Τηλ.: +212 537684062

Email: contact@social.gov.ma

Website: <https://social.gov.ma/>

▪ **MINISTERE DE L'INVESTISSEMENT, DE LA CONVERGENCE ET DE L'EVALUATION DES POLITIQUES PUBLIQUES**

Διεύθυνση : Complexe administratif nouveau siège ANCFCC Tour 6 Avenue Abderrahim Bouabid Guich Oudaya, arrondissement Agdal Ryad Rabat, Rabat

▪ **MINISTERE DE LA TRANSITION NUMERIQUE ET DE LA REFORME DE L'ADMINISTRATION**

Διεύθυνση : B.P : 1076 Rue Ahmed Cherkaoui, quartier administratif, Agdal, Rabat

E-mail : ogpmaroc@mmsp.gov.ma

Website: <https://www.mmsp.gov.ma/fr>

▪ **BANK AL-MAGHRIB**

Διεύθυνση : 277, Avenue Mohammed V, Rabat

Τηλ.: +212 802001111

Email : accueil@bkam.ma

Website : <https://www.bkam.ma/>

▪ **HAUT-COMMISSARIAT AU PLAN (HCP)**

Διεύθυνση : Ilot 31-3, secteur 16, Hay Riad, Rabat

Τέλ.: +212 537576900

Website: <https://www.hcp.ma/>

▪ **OFFICE DES CHANGES**

Διεύθυνση : 31, Avenue Patrice Lumumba, Hassan, Rabat

Τηλ.: +212 537266363

Website: <https://www.oc.gov.ma/fr>

▪ **ADMINISTRATION DES DOUANES ET IMPOTS INDIRECTS**

Διεύθυνση : Avenue Annakhil, Hay Riad

Τέλ.: +212 801007000

Website: <https://www.douane.gov.ma/web/guest>

▪ **OFFICE NATIONAL DE SECURITE SANITAIRE DES PRODUITS ALIMENTAIRES (ONSSA)**

Διεύθυνση: Avenue Hadj Ahmed Cherkaoui Agdal - Rabat – Maroc

Tél: +212 537676500 / +212 537681351

Email: contact@onssa.gov.ma

Website: <https://www.onssa.gov.ma/>

▪ **OFFICE MAROCAIN DE LA PROPRIETE INDUSTRIELLE ET COMMERCIALE**

Διεύθυνση : R.S. 114 KM 9,5 Route de Nouasseur - SIDI MAAROUFCASABLANCA

Τηλ.: +212 522586400/10

Website : <http://www.ompic.ma/fr>

▪ **DIRECTION DES MEDICAMENTS ET DE LA PHARMACIE (DMP)**

Διεύθυνση : Rue Lamfadal Charkaoui B.P. 6206 – Rabat

Tél. : +212 537682289 / +212 537770645

Fax : + 212 537681931

Website : <https://dmp.sante.gov.ma/>

▪ **AGENCE MAROCAINE DE DEVELOPPEMENT DES INVESTISSEMENTS ET DES EXPORTATIONS**

Διεύθυνση : Attine Avenue, Mahaj Riad Center, Rabat

Tél. : +212 537673417

Website : <https://www.morocconow.com/>

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT RABAT-SALE-KENITRA**

Διεύθυνση : 23, avenue de la Victoire, Rabat

Τηλ.: +212 537776400 / +212 537776388

Email : info@rabatinvest.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT TANGER-TETOUAN-AL HOCEIMA**

Διεύθυνση : Avenue Omar Ibn Al Khattab, 90000 Tanger, Maro

Τηλ.: +212 539342303 / +212 539943314

Email : info@investangier.com

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT L'ORIENTAL**

Διεύθυνση : Bd. Prince Héritier Moulay El Hassane Oujda

Τηλ.: +212 536682827

Email : msabri@orientalinvest.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT FES-MEKNES**

Διεύθυνση : 45 Avenue Taha Houssine, Fès

Τηλ.: +212 535652057 / +212 535651646

Email : ytazi@fesmeknesinvest.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT CASABLANCA-SETTAT**

Διεύθυνση : 104 Ang. GHANDI et rue LAARBI DOGHMI CASABLANCA

Τηλ.: 0522494242

Email : invest.cri@casainvest.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT BENI MELLAL-KHENIFRA**

Διεύθυνση : Boulevard Bayrouth, BP 354, Béni Mellal 23 000 – Maroc

Τηλ.: +212 523482072

Email : azmi@coeurdumaroc.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT DARAA-TAFILALET**

Διεύθυνση : N° 23 Bd Bir Anzarane, Centre-ville. Errachidia. Maroc

Τηλ.: +212 535573801

Email : elbaz@cridt.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT MARRAKECH-SAFI**

Διεύθυνση: Avenue John Kennedy, Jnane IHarti, Gueliz Marrakech

Τηλ.: +212 524420493 / +212 524420492

Email : contact@crimarrakech.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT SOUSS-MASSA**

Διεύθυνση : Souss Massa - Agadir Cité Founty B.P : 31.333 Agadir

Τηλ.: +212 528230877

Email : kgassib@agadirinvest.com

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT GUELMIM-OUED NOUN**

Διεύθυνση : N° 04, Lotissement Al-Qods - BP 202 - 81000 Guelmim - Maroc

Τηλ.: +212 528771555 / +212 528771777 / +212 528771444

Email : contact@guelmiminvest.ma

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT LAAYOUNE-SAKIA EL HAMRA**

Διεύθυνση : Mahaj Mohamed VI (Ex Av Es-Smara), Bp 2266 Laâyoune, 70 000

Τηλ.: +212 528991201

Email : mo.jiffer@gmail.com

▪ **CENTRE REGIONAL D'INVESTISSEMENT DAKHLA-OUED-EDDAHAB**

Διεύθυνση: bd Ahmed Benchekroune, Massira II DAKHLA

Τηλ.: +212 528898535

ΕΜΠΟΡΙΚΑ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΑ

▪ Επίσημη ιστοσελίδα της Ομοσπονδίας των Μαροκινών Επιμελητηρίων Εμπορίου, Βιομηχανίας και Υπηρεσιών - Πρόσβαση στην ιστοσελίδα και τα στοιχεία επικοινωνίας του συνόλου των Επιμελητηρίων της χώρας <http://www.fcmcis.ma/fr/ccis-fr.html>

▪ **CHAMBRE DE COMMERCE, D'INDUSTRIE ET DE SERVICES DE CASABLANCA-SETTAT (CCIS-CS)**

Διεύθυνση : 98, Boulevard Mohammed V, Casablanca 20250

Tél : +212 522264371

Fax : +212 522268436

Email: contact@cciscs.ma

Website: www.cciscs.ma

▪ **CHAMBRE DE COMMERCE, D'INDUSTRIE ET DE SERVICES DE RABAT-SALE-KENITRA (CCIS-RSK)**

Διεύθυνση : 1 Rue Ghandi, Rabat 10000

Τηλ.: +212 537202430

Website: <http://www.rabat.cci.ma/>

▪ **CHAMBRE DE COMMERCE, D'INDUSTRIE ET DE SERVICES DE MARRAKECH-SAFI (CCIS-MS)**

Διεύθυνση: Jnane El Harti Guéliz Marrakech - Maroc

Tél: +212 524457560

Website : <https://www.ccisrms.ma/>

- **CHAMBRE DE COMMERCE, D'INDUSTRIE ET DE SERVICES DE TANGER-TETOUAN-AL HOCEÏMA (CCIS-TTA)**

Διεύθυνση : Angle Rues Ibn Taimia et EL Hariri –B.P : 411-Tanger- Maroc.

Τηλ.: +212 539323842 / +212 531987548

Email : contact@ccistta.ma

Website: <https://ccistta.ma/?lang=fr>

- **CHAMBRE DE COMMERCE, D'INDUSTRIE ET DE SERVICES DE L'ORIENTAL (CCIS-ORIENTAL)**

Διεύθυνση : District d'Al Quds BP 413 Oujda PL 60000, Oujda Maroc

Τηλ.: +212 536500697

Email: contact@cciso.ma

Website: <https://ccis-oriental.ma/>

- **CHAMBRE DE COMMERCE, D'INDUSTRIE ET DE SERVICES DE DRAA-TAFILALET (CCIS-DT)**

Διεύθυνση : C.C.I.S, Av. Moulay Abdellah, Ouarzazate 45000

Τηλ.: +212 524882832

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

- Μαροκινός ιστότοπος που προσφέρει πρόσβαση στο σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στο Μαρόκο <https://ma-banque.ma/liste-des-banques/>
- **BANQUE POPULAIRE DU MAROC** <https://www.groupebcp.com/fr>
- **ATTIJARIWFA BANK** <https://www.attijariwfabank.com/fr>
- **BANK OF AFRICA** <https://www.bankofafrica.ma/>
- **CREDIT AGRICOLE DU MAROC** <https://www.creditagricole.ma/fr>
- **SOCIETE GENERALE MAROC** <https://www.sgmaroc.com/>
- **CREDIT DU MAROC** <https://www.creditdumaroc.ma/>
- **CIH BANK** <https://www.cihbank.ma/>
- **BANQUE MAROCAINE POUR LE COMMERCE ET L'INDUSTRIE (BMCI)**
<https://www.bmci.ma/>

ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

- **OFFICE DES FOIRES ET DES EXPOSITIONS DE CASABLANCA**

Τηλ.: +212 522201157

- **URBACOM**

Τηλ.: +212 522207583

Email: urbacom@urbacom.net

Website: www.urbacom.net

- **AICOM EVENTS**

Τηλ.: +212 522994585

Email: contact@aicomevents.com

Website: www.aicomevents.com

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

- Συνομοσπονδία Μαροκινών Ξενοδόχων - Fédération Nationale de l'Industrie Hôtelière

Διαθέσιμες πληροφορίες για τις περιφερειακές ξενοδοχειακές Ενώσεις, καθώς και τις μεγάλες αλυσίδες ξενοδοχείων)

+212 522267313

Email: info@fnih.ma

Website: www.fnih.ma

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ

- Ιστοσελίδα Στοιχεία Μαροκινού Υπουργείου Εξωτερικών με τα στοιχεία επικοινωνίας των Διπλωματικών Αποστολών στο Μαρόκο

www.diplomatie.ma/fr/annuaire